

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Jaroslava Mikolášová

Postavenie svedka v trestnom konaní

Diplomová práca

Olomouc 2012

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému *Postavenie svedka v trestnom konaní* vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Olomouci dne

.....

Jaroslava Mikolášová

Touto formou by som sa chcela poďakovať vedúcej diplomovej práce, JUDr. Lenke Konrádovej za odborné vedenie, láskavý a ústretový prístup, podnetné pripomienky a cenné rady, ktoré mi pomohli pri vypracovávaní diplomovej práce.

Obsah

<i>Zoznam použitých skratiek</i>	6
<i>Úvod</i>	7
1 Pojem a význam svedka v trestnom konaní	8
1.1 Vymedzenie pojmu svedok	8
1.2 Svedok ako prameň dokazovania (Vierohodnosť svedeckej výpovede)	9
1.3 Spôsobilosť byť svedkom	15
2 Procesné práva a povinnosti	16
2.1 Procesné práva svedka	16
2.1.1 Zákaz výsluchu	16
2.1.2 Právo odoprieť výpoveď	18
2.1.3 Možnosť nahliadnuť do písomných poznámok	20
2.1.4 Právo prečítať si zápisnicu o výsluchu a žiadať o doplnenie alebo opravu	21
2.1.5 Nárok na svedočné	22
2.1.6 Právo na informáciu o prepustení, úteku a pobyte odsúdeného	22
2.1.7 Právo svedka pri vykonávaní procesných úkonov používať svoj materinský jazyk a tým aj právo na tlmočníka a prekladateľa	24
2.1.8 Právo na poučenie o význame svedeckej výpovede, o povinnosti vypovedať pravdu a o trestných následkoch krivej výpovede	25
2.1.9 Právo svedka na právnu pomoc	26
2.2 Procesné povinnosti svedka	28
2.2.1 Povinnosť svedčiť, vypovedať úplnú pravdu, nič nezamlčovať	29
2.2.2 Povinnosť vypovedať pri konfrontácii	30
2.2.3 Povinnosť zúčastniť sa na rekognícii	31
2.2.4 Povinnosť napísať potrebný počet slov, povinnosť podrobiť sa vyšetrovaniu duševného stavu znalcom, povinnosť strpieť prehliadku tela a iný podobný úkon	31
3 Výsluch svedka	33
3.1 Osobitosti výsluchu – vykonávanie dôkazu	33
3.1.1 Obecné zásady výsluchu	33
3.1.2 Výsluch svedka pred zahájením trestného stíhania	34
3.1.3 Výsluch svedka vo vyšetrovaní	35
3.1.4 Výsluch svedka v hlavnom líčení	36
3.1.5 Výsluch svedka mimo hlavné líčení	37

3. 1. 6 Výsluch osoby mladšej ako pätnásť rokov	37
<i>3.2 Možnosť prečítania zápisnice o skoršej výpovedi svedka</i>	<i>39</i>
4 Ochrana svedka	41
<i>4.1 Právo svedka na utajenie totožnosti a podoby</i>	<i>41</i>
<i>4.2 Právo svedka na ochranu z pohľadu Zákona o ochrane svedka</i>	<i>45</i>
<i>4.3 Korunný svedok</i>	<i>48</i>
5 Postavenie svedka v českom a slovenskom práve	51
<i>Záver</i>	<i>56</i>
<i>Zoznam použitej literatúry</i>	<i>57</i>
<i>Zhrnutie</i>	<i>61</i>
<i>Summary</i>	<i>62</i>
<i>Kľúčové slová</i>	<i>63</i>
<i>Keywords</i>	<i>63</i>

Zoznam použitých skratiek

- Listina** Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady ze dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Sb. rozh. tr.** Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek – část trestní
- TP** Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v znení neskorších predpisov
- TŘ** Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- TZ** Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Ústava** Ústava České republiky
- zákon o ochraně svědka** Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- zákon o ochrane svedka** Zákon č. 256/1998 Z. z., o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov

Úvod

Témou mojej diplomovej práce je Postavení svedka v trestnom konaní. Svedkova výpoveď je významným dôkazným prostriedkom. V trestnom konaní sa vyskytuje pomerne často. Mnohokrát je to práve ona, ktorá páchatel'a trestného činu usvedčí. Fyzické dôkazy môže pachateľ zničiť, no so svedkom to také ľahké nie je, hlavne ak o jeho existencii nevie. Možno teda zhrnúť, že výpoveď svedka je a bola, ako v súčasnosti tak aj v minulosti, nepostrádateľná a len ťažko nahraditeľná.

Na pojednávaniach v trestných veciach, ktorých som sa zúčastnila ma zaujala osoba svedka. Túžila som rozšíriť si vedomosti v tejto oblasti, získať cenné poznatky do svojej budúcej praxe. Preto som si zvolila túto tému.

Vo svojej práci by som rada podrobne rozobrala túto problematiku. Mojim cieľom je podať komplexný obraz o postavení svedka v súčasnej právnej úprave, o možnostiach jeho ochrany, načrtnúť smer, ktorým by sa súčasná úprava mala uberať. Do svojej práce som zahrнула čiastočne aj slovenskú úpravu postavenia svedka. Tá má svoje chyby, no v niektorých bodoch by mohla byť inšpiráciou aj pre českú úpravu. Zaujal ma najmä inštitút zabezpečenia svedka, úprava korunného svedka, či možnosť orgánu činného v trestnom konaní informovať o prepustení alebo úteku obviněného z vlastnej iniciatívy.

Postavenie svedka je často diskutovanou témou. Mnoho kvalitných publikácií, článkov, diplomových či rigorózných prác sa venovalo tejto téme. Dúfam, že aj moja práca prispeje svojou troškou k diskusiám a potrebným zmenám v úprave postavenia a ochrany svedka.

Práca pozostáva z piatich kapitol. Postupne som v nej rozobrala pojem svedka, otázky dôveryhodnosti jeho výpovede, otázku svedeckej spôsobilosti. Ďalej som sa zamerala na jednotlivé práva a povinnosti svedka a osobitosti jeho výsluchu. Miesto si našla aj kapitola, ktorá sa venuje ochrane svedka. Na záver som stručne rozobrala rozdiely českej a slovenskej úpravy postavenia svedka.

Pri písaní tejto práce som vychádzala z právnych predpisov, judikatúry, knižných zdrojov a odborných článkov. Používala som výklad doktrinálny, jazykový a logický.

1 Pojem a význam svedka v trestnom konaní

1.1 Vymedzenie pojmu svedok

Legálnu definíciu tohto pojmu by sme v trestnom ráde nenašli. Tento predpis upravuje a vymedzuje predovšetkým práva a povinnosti svedka, venuje sa aj otázkam jeho výsluchu. Z § 97 TR možno vyvodit' túto definíciu: svedek je osoba rozdielna od obvineného, ktorá byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech, které vnímala svými smysly, tedy viděla, slyšela, jinak bezprostředně vnímala.¹ Z tejto definície môžeme vydedukovať významnú skutočnosť a to, že svedok nemôže byť nahradený inou osobou. Pretože je to práve on , ktorý vnímal danú situáciu svojimi zmyslami. Je teda nezastupiteľný. Jeho procesne právne postavenie je konkrétne upravené v časti prvej, hlavne V., oddiele druhom v ustanoveniach § 97 – 104 TR.

Ako som uviedla vyššie, ten kto je svedkom nemôže byť obvineným alebo obžalovaným v tom istom trestnom konaní. Prípad, kedy v danej trestnej veci je viac obvinených rieši judikatúra vo vzťahu k otázke možnej svedeckej výpovede obvineného alebo obžalovaného voči ostatným spoluobvineným, spoluobžalovaným v rozhodnutí č. 45/78 Sb.rozh.tr.. Dřívějšího obvineného lze v poměru k ostatním spoluobviněným nebo spoluobžalovaným slyšet jako svědka, bylo-li řízení proti němu zastaveno nebo vyloučeno ze společného řízení, nebo skončilo-li odsuzujícím nebo zprošťujícím rozsudkem.

Ako svedok môže byť vypočutá aj osoba poškodená. V tom prípade je však nutné, ako to uvádzajú autori učebnice *Trestní právo procesní* Císařová, Fenyk a kol., prihliadnúť k zaujatosti takéhoto svedka.

V teórii trestného práva je venovaná zvláštna pozornosť otázke porovnania svedka a znalca. Svedok vypovedá o tom čo videl, počul, cítil, ohmatal alebo ochutnal. Tieto znalosti získal bez akejkolvek súvislosti s trestným konaním. To isté sa však nedá povedať o osobe znalca. Ten zistil skutočnosti potrebné pre vydanie znaleckého posudku až v priebehu trestného konania a za jeho účelom. Pri rozlišovaní týchto osôb nehrá rolu odbornosť.²

Odborník , ktorý vnímal situáciu svojimi zmyslami bez vzťahu k trestnému konaniu je svedkom. V takom prípade bude ako znalec povolaná iná osoba. Znalec je teda na rozdiel od

¹ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s.389.

² Tamtéž.

svedka zastupiteľný. Autorský kolektív Musil, Kratochvíl, Šámal a kol. vo svojej učebnici trestného práva procesného uvádza, že podobné závery sa týkajú aj tlmočníka.

Variantu, podľa ktorej by bolo možné vypočuť ako svedka policajný orgán, štátneho zástupcu, sudcu alebo príslušníka je nutné s ohľadom na § 30 odst. 1 TŘ tiež vylúčiť.

Naproti tomu v rozhodnutí č. 3/90 Sb. rozh.tr. se uvádí, že z povinnosti svädčiť nejsou vyňaty osoby, které v předchozích stadiích trestního stíhaní působili jako orgány činné v trestním řízení. Tyto orgány nemají povinnost vypovídat, jestli je v konkrétním případě splněna některá z výjimek uvedených v § 99 odst. 1, 2, resp. 100 odst. 1, 2 TŘ. O tom rozhoduje orgán, který uskutečňuje výsledek. Tyto orgány smí vypovídat jako svědci k okolnostem charakterizujícím postup při výslechu obviněného v přípravném řízení, resp. při provádění jiného procesního úkonu podle TŘ. Tieto okolnosti nejsou predmetom povinnej mlčenlivosti ve smyslu § 99 odst. 2 TŘ ve vztahu k soudu, který jedná a rozhoduje ve věci, ve které předtím působil vyslychaný orgán činný v trestnom řízení.

Nezlúčiteľnosť funkcií platí v niektorých prípadoch aj pre obhajcu. „Tým nemůže být advokát, proti kterému je nebo bylo vedeno trestní stíhaní, a v důsledku toho v řízení, ve kterém by měl vykonávat obhajobu, má postavení svědka. Dále, obhájcem v trestném řízení nemůže být advokát, který v něm vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek nebo je činný jako tlumočník.“³ „Táto neslučiteľnosť se neváže jen k hlavnímu líčení a veřejnému zasedání, ale i k přípravnému řízení, k řízení vykonávacímu nebo k řízení o mimořádných opravných prostředcích. Tato překážka nenastane, pokud obhájce nebo advokát, který má být ve věci činný jako obhájce, v trestním řízení nebude vypovídat jako svědek, byť i je k podání svědecké výpovědi předvolán. Je-li předvolán jako svědek, může se odvolat na státem uloženou povinnost mlčenlivosti. V takovém případě nelze obhájci ve výkonu obhajoby bránit.“⁴

1.2 Svedok ako prameň dokazovania (Vierohodnosť svedeckej výpovede)

Svedecká výpoveď je dôležitým dôkazným prostriedkom. Svedčí o tom aj tá skutočnosť, že napriek mnohým moderným vyšetrovacím metódam zastáva tento dôkazný prostriedok často nezastupiteľnú úlohu pri usvedčení obvineného. Preto sa zvlášť dôležitou javí aj otázka vierohodnosti svedeckej výpovede.

„Věřohodná výpověď líčí události tak, jak skutečně proběhly, bez zkreslení. Uvedené údaje odpovídají realitě. Naopak nevěrohodná výpověď zahrnuje informace zkreslené,

³ CÍSAŘOVA, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Linde, 2006, s.334.

⁴ MUSIL, Jan a kol. *Kurs trestního práva: Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 430.

smyšlené, neodpovídající skutečnosti.“⁵ Ako uvádza docentka Čírtková vo svojej knihe *Forenzní psychologie*, v praxi sa vyslovene vymyslená výpoveď objavuje zriedka. Častejšie sa stáva, že svedecká výpoveď je zložená z pravdivých a nepravdivých výrokov vypočúvaného.

V teórii sa niekedy v súvislosti s týmto pojmom objavuje aj termín „presnosť výpovede“. Tieto dva pojmy je však nutné rozlišovať. Čo sa týka presnosti výpovede, v tomto prípade vypočúvaná osoba má v úmysle vypovedať pravdu, nič nezamlčovať. Nepresnosť je dôsledkom vnútorných a vonkajších psychologických faktorov, ktoré pôsobia na utváranie výpovede.⁶ „Pri verohodnosti jde o rozpoznávání úmyslného zkraslování výpovědi, při přesnosti jde spíše o rozpoznávání neúmyslných, neuvědomovaných zdrojů zkraslení výpovědi.“⁷

Náuka rozoznáva obecnú a špeciálnu vierohodnosť.

Obecná vierohodnosť vyjadruje, či je daná osoba objektívne schopná vnímať, pochopiť a vybaviť si akékoľvek udalosti. „V rámci její zkoumání sa analyzuje, zda nejsou tyto schopnosti ovlivněny duševní chorobou, poruchou, nebo některým trvalým rysem osobnosti, a pokud jsou, tak do jaké míry.“⁸

Špeciálna vierohodnosť sa priamo týka pravdivosti danej výpovede. Pri jej skúmaní psychológ vo výpovedi vyhľadáva tzv. príznaky pravdivého líčenia informácií. Psychológ pri svojom rozbere postupne zoraďuje a posudzuje príznaky, ktoré svedčia za alebo proti vierohodnosti danej výpovede. Výsledok tohto porovnania uvedie vo svojom znaleckom posudku.⁹

Pokiaľ ide o vzťah medzi týmito dvoma „druhmi“ vierohodnosti, ako uvádza docentka Čírtková vo vyššie uvedenej publikácii, je nesymetrický. To znamená, že obecné nevierohodný človek môže vypovedať pravdivo a naopak obecné vierohodný človek môže bez problémov klamať.

Docentka Čírtková vo svojej publikácii uvádza tieto kritéria vierohodnosti:¹⁰

1. Osobnosť – v tomto prípade ide o posúdenie obecnej vierohodnosti svedka. Otázkou je či a nakoľko je daná osoba schopná prijať, ukladať a sdelovať prežité skutočnosti. Vierohodnosť svedka oslabuje aj prítomnosť duševnej

⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čenek, 2004, s. 360.

⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čenek, 2004, s. 361.

⁷ Tamtéž.

⁸ KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Verohodnost výpovědí nedospělých a mladistvých v trestním řízení. *Trestní právo*, 2002, č. 10, s. 20.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čenek, 2004, s.363 - 364

choroby.

2. Motivace – tu sa skúma, či neexistuje nejaká príčina pre klamlivú odpoveď.
„Motivem může být strach, nenávisť, láska, potřeba uznání. Důvod může spočívat i ve vnějších situačních tlacích. Např. danou osobu vydírají, hrozil by jí rozpad rodiny, stráta zaměstnání, přátelství.“¹¹
3. Výpověď – pri nej sa rozlišujú:
 - „Verbální kritéria – obsah dané výpovědi (tj. co sděluje)
– způsob sdělování (jak to sděluje)
 - Neverbální kritéria – doprovodné nonverbální chování
- psychofyziologické jevy“¹²

K posledne uvedeným kritériám uvediem niekoľko príkladov. Najprv sa zameriam na oblasť verbálnych kritérií . Pravdivosť výpovede naznačujú nasledujúce kritériá: ¹³

- Detaily - pravdovravná osoba, ktorá skutočne prežila to o čom rozpráva, uvádza detaily. Ide o maličkosti, ktoré musela daná osoba vnímať, ktoré si nemohla primyslieť. Hlavným kritériom pre posúdenie tejto skutočnosti sú, ako uvádza docentka Čírtková vo svojej publikácii *Forenzní psychologie*, vedomosti, vek a neznalosť prostredia.
- Komplikácie – aj ten najdokonalejší plán môže padnúť na maličkostiach, ktoré sa nebadane vyskytnú, komplikáciách s ktorými dotyčná osoba nemohla počítať. Preto ak vypočúvaná osoba vo svojej výpovedi spomína určité problémy, ktoré sa vyskytli pri páchaní trestného činu, prípadne ešte popisuje ako si s nimi páchatel poradil, možno mu veriť.
- Originálnosť - ktorá sa môže prejaviť v obsahu rozprávania, ale aj v citových prežitkoch svedka.
- Nepochopenie deja – človek, ktorý má v úmysle klamať, väčšinou predostrie vypočúvajúcejmu príbeh, v ktorom všetky udalosti sú logicky prepojené, všetko dáva svoj

¹¹ ČÍRTOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čenek, 2004, s. 363.

¹² Tamtéž, s.363 – 364.

¹³ Tamtéž, s. 364 – 367.

zmysel. Jeho cieľom je presvedčiť o svojej pravde, nie vzbudiť pochybnosti vyšetrovateľa.

- Asociácie – vypočúvaný vo svojej výpovedi uvádza, čo sa mu v danom okamihu v súvislosti so situáciou, ktorú prežíval vybavilo, na čo si v danom okamihu spomenul.
- Konštantnosť – výpoveď môže byť pravdivá aj v prípade ak vypočúvaný pri neskoršom výsluchu pozmení niektoré časti svojej výpovede. Pravidlo pre posúdenie vierohodnosti v tomto prípade je nasledovné : „to, čo osoba v kritické dobe vnímala jako subjektívne dôležité jadro události (miesto, osoby, čas a o čo šlo) by se nemělo měnit svým smyslem neboli informacemi. Měnit se můžou vedlejší, nedůležité momenty.“¹⁴ Podobne je to aj s prípadným rozširovaním výpovede.

K názoru, že výpoveď nie je pravdivá môžeme dospieť aj na základe pozorovania toho, akým spôsobom vypočúvaný o danej udalosti hovorí. Napríklad, osoba odmieta hovoriť o určitej skutočnosti, ktorú musela vnímať, popiera ju. Ďalším príznakom môže byť vyhýbanie sa podstatným otázkam, uvádzanie detailov, ktoré majú odviesť pozornosť vypočúvajúceho od odpovede na otázku, ktorú mu položil. Vypočúvaný môže odvádzať pozornosť od svojej osoby aj tým, že sa zameria na osobu vypočúvajúceho. Kladie mu otázky, zveličuje svoju bezbrannosť, snaží sa vyvolať jeho súcit, chváli počinanie vyšetrovateľa alebo prejde do útočného jednanja.¹⁵

Pri posudzovaní pravdivosti výpovede je nutné si všímať aj neverbálne signály. Tieto impulzy môžu mať rôzny význam podľa danej situácie. Reč tela je však nutné neustále porovnávať s hovoreným slovom.¹⁶ „Je dôležité sledovať pozorne zmeny v reči, mimice, gestikulácii atd., ktoré nastávajú v určitých momentech výsluchu, a usilovať o objasnení jejich pravděpodobné příčiny. Lež je pouze jednou z alternativ.“¹⁷

Rozpoznať lož je často veľmi ťažké. Rozšírený je názor, že každého klamára prezradí jeho nervózne správanie. Toto tvrdenie je relatívne a nie vždy vystihuje skutočnosť. Rozrušenie v podozrivej situácii môže byť prejavom strachu z odhalenia, ale tento strach môže mať aj iný dôvod. Ako príklad je možné uviesť situáciu kedy vypočúvaný má slabé

¹⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čenek, 2004, s. 366 – 367.

¹⁵ Tamtéž, s. 367 – 368.

¹⁶ Tamtéž, s. 369.

¹⁷ Tamtéž, s. 369.

aliby, ale silný motív k zločinu a bojí sa, že bude upodozrievaný. Často však neberieme v úvahu možnosť, že dotyčný môže byť skúseným klamárom. Takéto osoby klamú bez problémov. Necítia výčitky svedomia a správajú sa navonok pokojne a s rozvahou. Je ťažké ich odhaliť, ale môže ich zradiť prehnaný pocit pýchy, nemiestnej radosti a spokojnosti so svojím výkonom. Tento výraz sa na ich tvári môže zjaviť rýchlo a nebadane, ale je veľmi cenným vodítkom.¹⁸

Významným neverbálnym signálom je tzv. štrukturálny zlom. „Jde o pozorovateľnú zmenu v celkovom standardu reči tela, ktorá rozdeľuje pravdivé líčenie od lži. Výpoveď je len zriedka zcela vylhaná. Obvykle obsahuje pravdivé a nepravdivé sekvence. U tých prvých se vypovídací rád zdrží a detailne je líči. Druhý se snaží projít, co najrychleji. Těmto vnitřním pocitovým změnám odpovídají změny ve vnějším projevu. Pri lži působí daná osoba nepřirozeně. Osoba vtedy buď přehání, „ přehráva“ (hlasitější projev, teatrálnost, stylizovaná akurátnost), anebo „nedohráva“ (mluví tiše, mdle, působí přehnaně bezmocně). Takéto chování lze sledovat při monologu vypovídacího, u dialogu je to už obtížnější. I tu platí premisa víceznačnosti.“¹⁹

Tento signál úzko súvisí s ďalším, ktorý sa označuje ako tzv. emocionálny doprovod. Každá udalosť, ktorú človek zažil ho istým spôsobom zasiahne. Obzvlášť to platí v prípadoch, ktoré sa jedinec silne dotkli. Keď daná osoba popisuje bolestný zážitok bez prejavu citu alebo naopak prehnane ukazuje svoje emócie, možno o pravdivosti jeho slov pochybovať.²⁰

Toľko o vierohodnosti výpovede obecné. Na tomto mieste by som chcela uviesť ešte pár podrobností o vierohodnosti, dá sa povedať zvláštnej kategórie vypočúvaných osôb. A tou sú deti.

Detiský svedok je veľmi špecifický. Môže vypovedať pravdivo či úmyselne nepravdivo ako ktorýkoľvek iný svedok. Na jeho výpoveď však môže mať silný vplyv autosugescia alebo heterosugescia. Autosugescia má podľa odborníkov pôvod v psychopatologických dispozíciách dieťa. V prípade heterosugescie ide hlavne o vplyv okolia. Môže mať rôzne podoby. Dieťa môže byť ovplyvnené úmyselne alebo bezdečne, s takto podsúvanými informáciami sa môže stotožniť a považovať ich za pravdivé, alebo naopak (ide o situáciu, keď si dieťa uvedomuje, že daná informácia je nepravdivá, ale aj tak vypovedá podľa nej).²¹

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čenek, 2004, s. 370.

¹⁹ Tamtéž, s. 370 -371

²⁰ Tamtéž, s. 371.

²¹ Tamtéž, s. 372.

Ku každej výpovedi dieťaťa treba pristupovať individuálne. Dieťa viac ako dospelý podlieha vplyvom svojho okolia a preto je potrebný zvlášť obozretný prístup vyšetrovateľa. Je obecnou prijímaným faktom, že vierohodnosť výpovede závisí od intelektu dieťaťa. Napríklad deti s duševným postihnutím často nechápu položené otázky a sú vo väčšej miere náchylné k sugescii.²²

Vierohodnosť výpovede ovplyvňuje aj vek dieťaťa. Podľa výskumov možno najviac dôverovať výpovediam detí mladšieho školského veku. Vekovo je to obdobie medzi 9. a 11. rokom, u chlapcov toto obdobie pretrváva do 13 - 14 roku veku. U dievčat sa vierohodnosť znižuje po 10. až 12. roku. Spoločlivé moc nie sú ani výpovede detí v predškolskom veku. A to hlavne kvôli neobjektívnemu vnímaniu času, časových úsekov u týchto detí.²³

K výpovedi dieťaťa treba pristupovať obzvlášť pozorne a s rozvahou. Veľmi vhodnou sa javí spolupráca s detským psychológom. Tento odborník môže pri testoch mnohé postrehnúť. Skúma sa v nich okrem iného aj sklon daného dieťaťa k podvádzaniu a klamstvu. Pani doktorka Kacafírková uvádza vo svojom článku *Věřohodnost výpovedí nedospělých a mladistvých osob v trestnom řízení* nasledujúci prípad: na istej základnej škole došlo k týraniam zvierat skupinou chlapcov. Vyšetovania sa ujal učiteľ telesnej výchovy, ktorý chlapcov vypočúval bez svedkov. Neskôr títo chlapci uviedli, že ich prinútil k výpovedi násilím. Na základe ich výpovede bol tento učiteľ vzatý do väzby. Policajného výsluchu sa účastnil aj psychológ, ktorému boli úplne zhodné výpovede detí podozrivé. Psychológ si zhodnotil ich psychologický profil a vytypoval vodcu party. Deti sa pod jeho vplyvom ku klamstvu priznali.²⁴

Zvláštnu pozornosť si zaslúžia výpovede dievčat staršieho školského veku a mladistvých. V tomto období sa u niektorých z nich prejavujú tzv. hysterické rysy. „Tyto děti se vyznačují tím, že rády a nenuceně vyprávějí, co prožily, avšak jimi popsané situace se vždy vymykají běžné životní normě. Děti se do vyprávění tak vžijí, že mu nakonec samy uvěří. Svých cílů dosahují lži, pláčem a obratnými podvody, jejich reakce jsou přesně promyšlené a účelové, většinou nepřiměřené podnětům. Na nepatrný podnět se rozčílí, házejí na zem předměty, zlostně se rozplácí a mají tajnou radost, že jsou středem pozornosti.“²⁵ Neskúsení vyšetrovatelia im ľahko uveria.

²² KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Věřohodnost výpovědí nedospělých a mladistvých v trestním řízení. *Trestní právo*, 2002, č. 10, s. 20.

²³ Tamtéž, s. 21.

²⁴ Tamtéž, s. 21 – 22.

²⁵ Tamtéž, s. 22.

Výpovede detí a mladistvých môžu byť rovnako dôveryhodné ako výpovede dospelých. Je však potrebný individuálny prístup a vhodne použité vyšetrovacie techniky.²⁶

1.3 Spôsobilosť byť svedkom

V trestnom ráde nie je táto problematika upravená. Nie sú v tomto smere stanovené žiadne podmienky ani obmedzenia. Svedkom teda môže byť aj osoba trestne neodpovedná, ako sú deti a osoby s fyzickými a psychickými vadami, prípadne aj poškodený. Hlavným pravidlom je, že daná osoba musí byť schopná správne vnímať a vypovedať. V prípade pochybností posúdi túto skutočnosť orgán činný v trestnom konaní za pomoci znalca.²⁷ Zákon v § 118 TŘ dovoľuje v prípade závažných pochybností o tom zda schopnosť svedka (kterého výpověď je pro rozhodnutí zvlášť důležitá) správně vnímat nebo vypovídat není podstatně snížena, vyšetřit znalecky i duševní stav svedka. Pozorování duševního stavu svedka v zdravotnickém zařízení je však podľa tohto ustanovenia neprípustné.

Svedkom môže byť občan Českej republiky, cudzí štátny príslušník i osoba bez štátnej príslušnosti.²⁸

²⁶ Tamtéž, s. 22.

²⁷ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 390.

²⁸ Tamtéž.

2 Procesné práva a povinnosti svedka

2.1 Procesné práva svedka

Svedok sa účastní trestného konania. Aj keď sa ho účastní len z časti a v obmedzenej miere trestný rád mu priznáva určité práva a povinnosti. V tejto kapitole by som chcela rozobrať tie najdôležitejšie z nich. Právam, ktoré sú spojené s ochranou svedka by som sa chcela venovať v štvrtej kapitole mojej práce.

2.1.1 Zákaz výsluchu

Zákonnú úpravu tohto práva nájdeme v § 99 TŘ. K zákazu výsluchu musí vypočúvajúci orgán prihliadnuť ex offio. Podľa tohto ustanovenia svedka nemožno vypočúvať:

- O okolnostech, ktoré se týkají utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem (ide o zákon 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti), jež je svědek povinen zachovat v tajnosti. Této povinnosti může svědka zprostit příslušný orgán. Zproštění lze odeprít jen tehdy, jestliže by výpověď způsobila státu vážnou škodu.

Utajovanou informací je podle § 2 písm. a) z. č. 412/2005 Sb., informace v jakékoliv podobě zaznamenaná na jakémkoliv nosiči označená v souladu s tímto zákonem, jejíž vyžrazení nebo zneužití může způsobit újmu zájmu České republiky nebo může být pro tento zájem nevýhodné, a která je uvedena v seznamu utajovaných informací. Zájmem České republiky je zachování její ústavnosti, svrchovanosti a územní celistvosti, zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, mezinárodních závazků a obrany, ochrana ekonomiky a ochrana života nebo zdraví fyzických osob. Zákon rozlišuje čtyři stupne utajenia podľa miery ujmy, ktorá môže Českej republike vzniknúť. Ide o informácie :

- 1) Přísně tajné – jejich vyžrazení neoprávněné osobě nebo zneužití může způsobit mimořádně vážnou újmu zájmům České republiky
- 2) Tajné – v tomto případě hrozí zájmům státu vážna újma
- 3) Důvěrné – vyžrazením nebo zneužitím informací hrozí státu prostá ujma
- 4) Vyhradené - dôsledok takej činnosti môže byť nevýhodný pre republiku

Zákaz výsluchu podľa § 99 odst. 1 TŘ sa vzťahuje len na prvé dva stupne.

- Jestli by svojí výpovědí porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti. Této povinnosti může být zproštěn příslušným orgánem nebo tým, v jehož zájmu tuto povinnost má (§ 99 odst. 2 TŘ).

Štátom uloženú mlčanlivosť majú napríklad advokáti (§ 21 z. č. 85/1996 Sb.), zdravotnícky pracovníci (§ 55 odst.2 z. č. 20/1966 Sb.), sudcovia (podľa § 81 z. č. 6/2002 Sb. a 127 odst. 1 TŘ), policajti, zamestnanci polície, inšpektori, zamestnanci inšpekcie (§ 115 z. č. 273/2008Sb.), štátny zástupca (§ 25 odst. 1 z. č. 283/1993Sb.), príslušník väzenskej a justičnej stráže (§ 9 z. č. 555/1992 Sb.), vojenský policajt (§ 10 odst. 2, 3 z. č. 124/1992), strážnik (§26 z. č. 553/1991 Sb.), pracovníci správcu dane, tretie osoby, ktoré boli akokoľvek zúčastnené na daňovom řízení (§ 24 z. č. 337/1992 Sb.), rozhodca (§6 z. č. 216/1994 Sb.), zamestnanci orgánov vykonávajúcich štátnu štatistickú službu (§ 16 z. č. 89/1995 Sb.), každý kto sa dozvie informácie o skutočnostiach, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva (§ 84 odst. 2, 3 z. č. 151/2000 Sb.), príslušníci Vojenského spravodajstva (§ 25 odst. 1 z. č. 289/2005 Sb.).²⁹

Štát rešpektuje mlčanlivosť a zakazuje výsluch u špecifického okruhu osôb. Ide o duchovných registrovaných cirkví a náboženských spoločností. Zákaz výsluchu sa týka spovedného tajomstva, alebo úkonu jemu podobnému. Dôležitou podmienkou však je, aby spovedné tajomstvo, prípadne obdobný úkon, boli súčasťou tradície daného spoločenstva aspoň po dobu 50 rokov.³⁰

Zákon ďalej upravuje určité výnimky, u ktorých sa zákaz výsluchu neuplatní. Svedok musí vypovedať, pokiaľ má ohľadom predmetného trestného činu oznamovaciu povinnosť. Tú však podľa § 368 odst. 3 TZ nemajú advokáti prípadne ich zamestnanci o okolnostiach, ktoré sa dozvedeli pri výkone svojho povolania a duchovní registrovanej cirkvi pokiaľ sa predmetnú informáciu dozvedeli pri spovedi. Ďalšou výnimkou je vyššie spomínaná skutočnosť, že povinná mlčanlivosť sa nevzťahuje na informácie Dôverné a Vyhradené.³¹

Jednou z otázok, ktorými sa zaoberá súčasná právna veda je , či postup podľa § 8 odst. 5 TŘ možno použiť aj pri výsluchu svedka , ktorý nesmie byť vypočúvaný podľa § 99 odst. 2 TŘ. Názory odborníkov sa rôznia. Podľa Komentáru k trestnému rádu autorského kolektívu Šámal, Král, Baxa a Púry možno postup podľa § 8 odst. 5 TŘ použiť ako v prípravnom řízení

²⁹JELÍNEK , Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. s. 638.

³⁰ § 7 odst. 1 písm. f) z.č 3/2002 Sb., o slobode náboženského vyznania a postavení cirkví a náboženských spoločností

³¹ § 99 odst. 3 TŘ

tak aj v řízení před soudem při provádění důkazů. Sudce a vysokoškolský učitel trestného práva JUDr. Pravoslav Polák je však jiné myšlenky. Přelomení povinnosti mlčenlivosti na základě předcházejícího souhlasu sudce připouští jen v přípravném řízení. V jednání před soudem tuto možnost striktně odmítá. Taký postup by dle jeho názoru mohl vést k takové situaci, že by příslušný orgán nebyl žádan o zproštění povinnosti mlčenlivosti svědka, nebo by se s ohledem na jeho průtahy nevyčkalo jeho rozhodnutí a předseda senátu by paušálně chybějící rozhodnutí sám nahrazoval.³²

2.1.2 Právo odopřít výpověď

V životě člověka neraz dochází k situacím, kdy jeho vůle splnit svou povinnost je konfrontovaná s jeho soukromým zájmem v citové oblasti. Při důsledném prosazování povinnosti svědčit by se tak člověk mohl dostat do hraničních situací, kdy by si musel vybrat mezi svojí rodinou, případně svojí osobnou svobodou a veřejným zájmem na stíhání a potrestání trestných činů. V těchto případech o jeho volbě nemožno pochybovat. Zákon tuto skutečnost reflektuje a v určitých případech svědkovi priznává právo odopřít výpověď. Svědkovi tak dává možnost, kterou může a nemusí využít.

Svědok musí být o tomto svém právu poučen. V poučení by mal orgán činný v trestném konání uvést předmět výsluchu a označit osobu obviněnou. „Pokud by vyšetřovatel nepoučil svědka o právu odopřít výpověď, byl by protokol o jeho výpovědi nepoužitelný v dáleším řízení a zejména soud by ji nemohl použít v hlavním líčení.“³³

Následkem nepoučení svědka sa venoval vo svojom rozhodnutí aj Vrchný soud v Praze.³⁴ K této otázce sa vyjadril následovne. Jestliže svědek nebyl před svým výslechem poučen o svém právu odopřít výpověď, jde o absolutně neúčinný důkaz. Vadný postup orgánů přípravného řízení, které svědka nepoučily, a jeho důsledky pro použitelnost takového důkazu v trestním řízení nelze obcházet tak, že soud v hlavním líčení přečte z výpovědi svědka pouze určité vybrané části, z nichž není možné dovodit, že by se jimi svědek vystavil nebezpečí trestního stíhání, a jiné části nepřečte. Svědeckou výpověď týkající se určité události je nutné považovat za jediný celek a nelze některou její část oddělovat od ostatních. Přejdeme, ale ku konkrétní zákoněné úpravě.

³² POLÁK, Pravoslav. Vztahuje se prolomení mlčenlivosti postupem dle § 8 odst. 5 TrŘ i na výslech svědka, u něhož jsou dány podmínky zákazu výsluchu dle § 99 odst. 2 TrŘ?. *Trestněprávní revue*, 2005, č.4, s. 101.

³³ VANTUCH, Pavel. K oprávnění svědka odopřít výpověď dle § 100 odst. 2 TrŘ. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 10, s. 42.

³⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 6. 1995, sp. zn. 7 To 42/95

Podľa § 100 odst. 1 TŘ toto oprávnenie patrí príbuznému obvineného v pokolení príímém, jeho sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželovi, partnerovi a druhovi. Jestliže je obviněných více a svědek je v uvedeném poměru jen k některému z nich, má právo odepřít výpověď stran jiných obviněných jen tehdy, nelze-li odloučit výpověď, která sa jich týka, od výpovědi týkající se obviněného, k němuž je svědek v tomto poměru. Důvodem vzniku tohoto práva na odepření výpovědi je samotná existence zde uvedeného příbuzenského vztáhu svědka k obviněnému.

Tohto práva možno využiť len ako celku. Svedok sa musí k otázke jeho využitia vyjadriť jasne. Avšak nemusí použiť priamo zákonnou formulaci, že „nevyužívá práva odepřít výpověď“.³⁵ V prípade, že ho svedok využije, musí byť rešpektované. Jak uvádí rozhodnutí č. 28/1994 Sb., je nepřipustné aby vyšetřovatel přesto, že svědek oprávněně odepřel výpověď sa ho dotazoval na důvody a pohnutky odepření výpovědi a na skutečnosti, které měly být předmětem výslechu, a tyto skutečnosti potom uvedl v písemném záznamu. Obsah takto nezákonně získané výpovědi nebo sdělení nelze použít k důkazu před orgány činnými v trestním řízení.

Toto oprávnění může využít i v případě, že by svou výpovědí mohl způsobit nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení příímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pocíťoval jako újmu vlastní.³⁶

Pričom nemusí ísť len o nebezpečenstvo následného trestného stíhania. Myslí sa aj na možnosť, že by si svedok svojím svedectvom mohol poškodiť s ohľadom na prebiehajúce konanie v ktorom je svedok obvineným. Prípadne by ním mohol obdobne poškodiť aj ostatným osobám uvedeným v § 100 odst. 2 TŘ.³⁷

Odepřít výpověď dle ustanovení § 100 odst.2 TŘ může svědek pouze v případě, že ani on sám, ani další zde vypočtené osoby nejsou obviněnými ve věci, v níž je svědek vyslýchán.³⁸

Výpověď podľa § 100 odst. 2 TŘ nemožno odopriet ako celok. Svedok ho môže využiť len vtedy, ak by danou informáciou mohol spôsobiť nebezpečenstvo trestného stíhania osobám uvedeným v tomto ustanovení. Teda môže odopriet vypovedať len čiastočne.³⁹

³⁵ R 18/1999 Sb. rozh. tr.

³⁶ § 100 odst. 2 TŘ

³⁷ VANTUCH, Pavel. K oprávnění svědka odepřít výpověď dle § 100 odst. 2 TrŘ. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 10, s. 45.

³⁸ Tamtéž, s. 44.

³⁹ PIPEK, Jiří. K oprávnění svědka odepřít výpověď podle § 100 odst. 2 Trestního Řádu. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 42.

V právnej praxi často diskutovanou otázkou je, či v prípade, že sa svedok po poučení rozhodne nevyužiť svoje právo a vypovedať, môže svoj názor v priebehu výsluchu zmeniť a rozhodnúť sa ohľadom určitej skutočnosti nevypovedať s odvolaním na § 100 odst. 2 TŘ. Názory sa rôznia. Docent Vantuch túto možnosť striktnie odmieta. Podľa jeho mienky svedok svoju predchádzajúcu voľbu nemôže odvolať.⁴⁰ S tým nesúhlasí docent Pipek. „Dle jeho názoru dôvody odmietnutí podle § 100 odst. 2 TŘ nemusí být v době započetí výslechu známy. Mohou sa vyskytnout nebo vzniknout až v průběhu výslechu v souvislosti s jeho zaměřením, při kladení otázek a také v návaznosti na souvislosti, které mohou určité skutečnosti postavit do jiného světla a situaci změnit, že odpovědi na určité otázky se mohou stát nebezpečnými z hlediska, které v § 100 odst. 2 predvída trestní řád. Svědek se svým prohlášením po poučení, že bude vypovídat, nezřídka pro futuro svého práva odmítnout výpověď v určitém směru, nastanou-li pro to zákonné důvody, ale po dobu a ve směru, kdy k tomu důvody nejsou, nebo je nehodlá využít, akceptuje svoji všeobecnou povinnost svědčit.“⁴¹ Ja osobne sa plne stotožňujem s názorom docenta Pipeka. Nikto sa nemôže vzdať dopredu svojich práv. Ustanovenie § 100 odst. 2 TŘ garantuje svedkovi právo nevypovedať v prípade hrozby trestneprávneho postihu jeho osoby, alebo osôb jemu blízkych. Táto záruka by strácala svoj význam keby svedok nemohol toto právo využiť len preto, že sa ho už raz vzdal. Svedok by tak bol v podstate donútený vypovedať o skutočnostiach, ktoré by mohli uškodiť jeho blízkym, alebo jemu samému. V istom smere by v takom postupe bolo možno vidieť nerešpektovanie jeho práva odoprieť výpoveď.

Podobne ako tomu bolo v prípade § 100 odst. 1 TŘ i tu sa svedok musí vyjadriť či toto práva využíva alebo nie. Zatiaľ čo v prvom prípade postačilo poukázať na príbuzenský vzťah a orgán činný v trestnom konaní potvrdil oprávnenosť odoprenia výpovedi, pri uplatnení práva odoprieť výpoveď podľa § 100 odst.2 TŘ je nutné byť konkrétnejší a uviesť skutočnosti, ktoré odôvodňujú jeho obavu. Vráťane označenia osoby, ktorej by svojou výpoveďou mohol poškodiť.⁴²

2.1.3 Možnosť nahliadnuť do písomných poznámok

Toto právo nie je pre svedka upravené samostatne. Ustanovenie § 103 TŘ odkazuje na

⁴⁰ VANTUCH, Pavel. K oprávnění svědka odepřít výpověď dle § 100 odst. 2 TrŘ. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 10, s. 52.

⁴¹ PIPEK, Jiří. K oprávnění svědka odepřít výpověď podle § 100 odst. 2 Trestního Řádu. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 43.

⁴² VANTUCH, Pavel. K oprávnění svědka odepřít výpověď dle § 100 odst. 2 TrŘ. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 10, s. 52.

úpravu obvineného v § 93 odst. 1 TŘ. Toto ustanovenie znie nasledovne: obvinenému môže byť dovoleno, aby dříve než dá odpoveď, nahlédl do písemných poznámek, jež musí vyslychajícimu, požadá-li o to, předložit k nahlédnutí; tato okolnost musí být v protokole poznamenána. V tomto prípade má teda svedok právo nahliadnuť do svojich poznámok.

Je nutné však zdôrazniť, že svedok vypovedá o tom čo videl a vnímal svojimi zmyslami. Jeho výpoveď je teda ústnym procesným úkonom. „ Svědek nemůže jako svoji výpověď předložit předem sepsaný text a před orgánem činným v trestním řízení jej pak celý přečíst nebo na něj odkázat a nemůže také nahradit svoji výpověď tím, že ji jen sepíše. Na nahlížení do poznámek nárok nemá. Vyslychající má právo nahlédnout do poznámek, nikoliv však poznámky odejmout.“⁴³

Ako bolo vyššie uvedené svedok môže nahliadnuť do poznámok. Toto oprávnenie nie je však priznávané automaticky. Je potrebný súhlas vypočúvajúceho. Tieto poznámky však nikdy nemôžu nahradiť svedkovu výpoveď. Predstavujú pre svedka len určité oporné body. Vďaka nim môže byť výpoveď ucelenejšia a presnejšia.

2.1.4 Právo prečítať si zápisnicu o výsluchu a žiadať o doplnenie alebo opravu

Podobná situácia pokiaľ ide o úpravu v Trestnom ráde platí i u tohto práva. Blanketná norma § 103 TŘ odkazuje na primerané použitie § 95 TŘ. Toto ustanovenie upravuje okrem iného aj právo obvineného prečítať si zápisnicu o výsluchu a žiadať o doplnenie alebo opravu.

Podľa § 95 odst. 2 TŘ nejde-li o protokol o hlavním líčení nebo o veřejném zasedání, musí být protokol po skončení výslechu obvinenému předložen k přečtení nebo požáda-li o to, přečten; obvinený má právo žádat, aby byl protokol doplněn nebo aby v něm byly provedeny opravy v souhlase s jeho výpovědí. O tomto právu je třeba obvineného poučit. Svedok má tak ako obvinený právo na to, aby si zápisnicu prečítal a v prípade potreby požiadal o jej doplnenie alebo opravu.

Ustanovenie § 95 odst. 3 TŘ sa zaoberá tým ako treba postupovať v prípade, že k výsluchu nebol pribraný zapisovateľ. V takovom prípade je protokol o výsluchu nutno vyslychanému před podpisem přečíst nebo k přečtení předložit v přítomnosti nezúčastněné osoby. „Takovou osobou je každá osoba, která výslech neprováděla.“⁴⁴ Má-li vyslychaný proti obsahu protokolu námítky, je nutno je projednat v přítomnosti přibrané osoby a výsledek projednání pojmout do protokolu.⁴⁵ Vyššie uvedené sa použije aj pokiaľ ide o svedka.

⁴³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. s. 635.

⁴⁴ Tamtéž, s.636.

⁴⁵ § 95 odst. 3 TŘ

2.1.5 Nárok na svedočné

Toto právo je upravené v § 104 TŘ a v § 29 – 33 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

Podľa § 104 odst. 1 TŘ má svědek nárok na náhradu nutných výdajů a prokázaného ušlého výdělku. K nutným výdajům účastníka náleží jízdné, stravné a nocležné. Nárok na jízdné má jen účastník, který nebydlí nebo nepracuje v místě, kde se řízení koná, nebo je předvolán z místa, kde se dočasně zdržuje. Hradí se mu skutečné, účelné a hospodárné cestovní výdaje veřejným hromadným dopravním prostředkem. Použil-li účastník vlastního motorového vozidla, poskytne se mu náhrada podle zvláštního zákona. Podľa tohto zákona za hradí aj stravné a nocľažné.⁴⁶

Pre určenie ušlého výdelku je dôležité či je svedok v pracovnom pomere, v pomere obdobnom pracovnému pomeru alebo pracovnému vzťahu, alebo nie je. V prvom prípade sa ušlý výdelek tvorí priemerný výdelek vypočítaný podľa z.č.1/1992 Sb. , o mzdě, odměně za pracovní pohotovost a o průměrném výdělku. V druhom prípade ho tvorí čiastka vypočítaná zo základu dane z príjmov fyzických osôb, delená počtom pracovných hodín stanovených zákonníkom práce pripadajúcich na kalendárny rok.⁴⁷

Nárok dle § 104 odst. 1 TŘ zaniká, neuplatní-li jej svědek do tří dnů po svém výslechu nebo po tom, co mu bylo sděleno, že k výslechu nedojde. Na tuhle skutečnost musí být svědek upozorněn.

„O nároku rozhodne vyslychající orgán činný v trestnom řízení usnesením. Proti usnesení o určení výše svědečného je stížnost' přípustná jen, rozhodl-li o svědečném policejní orgán; usnesení předsedy senátu (samosoudce) nebo státního zástupce nelze stížností napadnout.“⁴⁸

2. 1. 6. Právo na informáciu o prepustení alebo úteku odsúdeného

Byť svedkom nikdy nebolo ľahké ani jednoduché. Samozrejme je rozdiel či ste svedkom obyčajnej autonehody alebo vraždy, nekalých obchodov silnej firmy či poistného podvodu vášho rodinného známeho. Následky podania svedeckej výpovede sú tu rozdielne, no v oboch prípadoch vám môžu pekne sťažiť život. Situácia sa vyhrocuje hlavne u závažnejších trestných činov. Vyhrážky, nátlak na svedka sa stupňujú. Hrozba odplaty visí

⁴⁶ § 30 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb.

⁴⁷ § 29 odst. 2, 3 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb.

⁴⁸ MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva: Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 434.

ako Damoklov meč nad životom tejto osoby. Mnoho ľudí nemá odvahu vystaviť svoj život takému nebezpečenstvu. Existujú však „hrdinovia“, ktorí toto riziko podstupujú. Títo ľudia si zaslúžia primeranú ochranu a to nielen pred podaním svedectva, ale aj po ňom. Jedným zo spôsobov jej zaistenia je aj poskytnutie informácie o prepustení alebo úteku odsúdeného podľa § 44a TŘ.

Predmetná informácia sa podáva na žiadosť svedka. Orgán činný v trestnom konaní len svedka poučí o tejto možnosti, ak vzhľadom k okolnostiam dospeje k názoru, že by svedok mohol byť v prípade prepustenia alebo úteku obvineného v ohrození. „Svedek se informuje o propuštění nebo útek obviněného z vazby, trestu odnětí svobody, prepustění nebo útek z výkonu ochranného léčení, zabezpečovací detence.“⁴⁹

Svedok túto žiadosť môže, ale nemusí povedať. Ak se tak rozhodne, tak ji podáva v prípravnom řízení u státního zástupce, později u soudu. V prípade trestu odnetí svobody se podáva u soudu, který rozhodoval v prvním stupni.⁵⁰

Orgány činné v trestnom konaní sú povinné informovať o tejto žiadosti príslušnú väznicu. O prepustení alebo úteku obvineného z väzby sa svedok dozvie od orgánu činného v trestnom řízení, kte řízení v době, kdy k dané skutečnosti došlo.⁵¹ Svědek musí být s touto skutečností oboznámen v den, kdy k ní došlo.⁵²

Podávanie informácií ohľadom prepustenia alebo úteku obvineného z výkonu trestu odňatia slobody upravuje § 321 odst. 5 TŘ. Podle neho: podal-li poškozený žádost podle § 44a TŘ, zašle předseda senátu spolu s nařízením výkonu trestu příslušné věznicí informace o poškozených, které je třeba o propuštění nebo uprchnutí odsouzeného vyrozumět. V případě, že poškozený podal žádost v době, kdy je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, zašle soud věznicí, v níž odsouzený vykonává trest odnětí svobody, příslušné informace dodatečně. Věznice je povinna písemně vyrozumět poškozeného bezodkladně, najpozději však v den následující po skutečnosti uvedené v § 44a odst. 1 písm. b) TŘ. Věznice mají teda povinnost informovať o prepustení alebo úteku odsúdeného len poškodených. Na svedkov, ktorí nie sú poškodenými sa táto povinnosť nevzťahuje.

Daná úprava má však, ako uvádza docent Vantuch v článku *K informování poškozených a svědku trestného činu o odsouzeném (obviněném)*, svoje nedostatky. Podľa jeho názoru by mali byť informácie podľa § 44a TŘ poskytnuté nielen svedkovi, ktorý o ne po poučení orgánom činným v trestnom konaní požiadala, ale aj tomu svedkovi, ktorý o ne

⁴⁹ § 44a odst. 1 TŘ

⁵⁰ § 44a odst. 2 TŘ

⁵¹ § 70a odst. 1 písm. j), odst.3 TŘ

⁵² § 70a odst. 2 TŘ

nepožiada. Často sa totiž stáva, že svedok podcení nebezpečenstvo, ktoré mu hrozí a o informácie nepožiada. Preto by bolo vhodné stanoviť túto povinnosť orgánu činnému v trestnom konaní ex offo v prípade odôvodnenej obavy o bezpečnosť svedka.⁵³

Ďalšou slabinou úpravy sú lehoty pre oznámenie danej informácie svedkovi. V mnohých prípadoch by taká informácia mohla prísť neskoro. Docent Vantuch navrhuje diferencované oboznamovanie svedkov: „

- a) u obvinených, u nichž končí celková doba trvání vazby dle § 71 odst. 8 a 9 TŘ a nejde o případ dle §71a TŘ, nejpozději v den předcházející propuštění obviněného z vazby na svobodu
- b) u ostatních obvinených, u nichž je kdykoliv v průběhu trvání vazby rozhodnuto o propuštění na svobodu, neprodleně po rozhodnutí o jejich propuštění na svobodu
- c) o uprchnutí obvinených bezodkladně poté, co je útěk zjištěn.“⁵⁴

Problematický je aj § 321 odst. 5 TŘ, ktorý stanoví povinnosť informovať o prepustení alebo úteku odsúdeného len poškodeného. Voči svedkovi tento záväzok väznica nemá. Poškodený je oboznámený s touto skutočnosťou písomne. Žiadaná informácia však často môže prísť neskoro. Podľa mienky docenta Vantucha sa javí ako vhodnejšie osobné upozornenie policajným orgánom v mieste bydliska svedka.⁵⁵

2.1.7 Právo svedka pri vykonávaní procesných úkonov používať svoj materinský jazyk a tým aj právo na tlmočníka a prekladateľa

Toto právo je upravené v § 2 odst. 14 TŘ : každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka nebo jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá. Ústavný základ tohto práva nájdeme v čl. 37 odst. 4 Listiny. Toto oprávnenie má okrem svedka a obvineného aj poškodený a zúčastnená osoba.

Na uvedené ustanovenie trestného rádu naväzuje § 28 TŘ . Podle něj, je-li třeba přetlumočit obsah písemnosti, výpovědi nebo jiného procesního úkonu nebo využije-li obviněný právo uvedené v §2 odst. 14 TŘ, přibere se tlumočnick. Štátny orgán môže ustanoviť ako tlmočníka osobu zapísanú v zozname tlmočníkov. Vo výnimočnom prípade môže ísť aj o osobu neuvedenú v zozname. Ustanovení této osoby jako tlumočnicka prichází v úvahu není-li pro některý jazyk tlumočnick do seznamu zapsán, nemůže-li tlumočnick zapsaný do seznamu

⁵³ VANTUCH, Pavel. K informování poškozených a svědků trestného činu o odsouzeném (obviněném). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 1, s. 16.

⁵⁴ Tamtéž, s. 17.

⁵⁵ Tamtéž, s. 17.

úkon provést, jestliže by provedení úkonu tlumočnickem zapsaným do seznamu bylo spojeno s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady.⁵⁶

Tlmočníka treba pribrať aj v prípade, že predseda senátu ovláda jazyk, v ktorom svedok vypovedá.⁵⁷ Ak je svedok hluchonemý je nevyhnutné pribranie tlmočníka pre styk s osobami hluchonemými.⁵⁸

Tlmočník je povinný dodržiavať pri svojej činnosti právne predpisy, vykonávať svoju činnosť nestranné podľa svojho najlepšieho vedomia, uchovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa pri výkone svojej tlmočnickej činnosti dozvedel.⁵⁹ Porušenie týchto povinností môže mať v krajnom prípade trestneprávne následky. Tými sa rozumie postih pre trestný čin krivého tlmočenia podľa § 347 TZ.

2.1.8 Právo na poučenie o význame svedeckej výpovede, o povinnosti vypovedať pravdu a o trestných následkoch krivej výpovede

Každý svedok má povinnosť vypovedať pravdu a nič nezamlčovať. Tejto povinnosti odpovedá právo svedka na poučenie podľa § 101 odst. 1 TŘ.

Svedok musí byť poučený vždy pred začiatkom výsluchu o nasledujúcich skutočnostiach:

- o možnosti odoprieť výpoveď podľa § 100 odst. 1, 2 TŘ
- o zákaze výsluchu podľa § 99 odst. 1, 2 TŘ
- o možnosti postupu podľa § 55 odst. 2 TŘ
- o povinnosti vypovedať pravdu a nič nezamlčovať
- o význame svedeckej výpovede z hľadiska obecného záujmu
- o trestných následkoch krivej výpovede

Svedok musí byť poučený pred každým výsluchom. To platí aj pre opakovaný výsluch. V rozhodnutí R 11/1987 – V. sa výslovne uvádza : pokud je výslech svědka v průběhu trestního řízení z jakéhokoli důvodu opakován, musí být svědek vždy poučen podle § 101 odst. 1 TŘ, a to na počátku každého výslechu. Uvedený postup je třeba dodržet i v případě, že jde o dodatek k výslechu svědka, který byl již v přípravném řízení vyslechnut.

Podrobnejšie sa budem venovať jednotlivým poučovacím povinnostiam v priebehu textu.

⁵⁶ § 24 odst. 1 z. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnicích

⁵⁷ R. 28/1981 Sb. rozh. tr.

⁵⁸ R. 15/1978 Sb. rozh. tr.

⁵⁹ § 6 odst. 2 z. č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnicích

2.1.9 Právo svedka na právnú pomoc

Toto oprávnenie svedka patrí k jedným z najdiskutabilnejších. Jeho úpravu nenájde v trestnom ráde, ale v Listine základných práv a slobôd. Tá v článku 37 odst. 2 stanoví: každý má právo na právnu pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od začátku řízení.

Vývoj tohto práva, respektíve jeho priznania svedkovi, bol zložitý. Spočiatku sa účasť advokáta pri výsluchu svedka vôbec nepripúšťala s odvolaním na neexistenciu úpravy tohto práva v trestnom ráde. Veľa sa toho nezmenilo ani po prijatí Listiny.

Určitý zlom v ponímaní tohto práva znamenal nálezh II. ÚS 98/95 zo dňa 5.6.1996. Ústavný súd v ňom označil postup policajného orgánu, ktorý neumožnil účasť advokáta na výsluchu osoby podávajúcej vysvetlenie, za rozporný s čl. 37 odst. 2 Listiny. Tento postup porušil aj ďalšie články Ústavy a Listiny základných práv a slobôd.⁶⁰

Dále Ústavní soud uvedl, že námitka nedostatku právní úpravy jako důvod pro odmítnutí práva na právní pomoc odpovídá čistě pozitivistickému nazírání na právo, které nekoresponduje s požadavkem právního státu, jemuž jsou vlastní i přirozenoprávní tendence. V závěru Ústavní soud poskytl upřesnění v tom směru, že právo na právní pomoc při podání vysvětlení neznamena povinnost policie advokáta v každém případě zajistit, ale pouze povinnost toto zastoupení umožnit.

Tento nálezh však priznáva uvedené oprávnenie len osobe podávajúcej vysvetlenie. O osobe svedka sa v ňom nehovorí. Prax sa vydala dvoma smermi. Jeden smer účasť advokáta na výsluchu svedka povoľoval. Druhý však nie.⁶¹

Zaujímavým sa z tohto hľadiska javí aj usnesení II. ÚS 174/98 zo dňa 22. 2. 2000. Skutkové okolnosti možno vymedziť nasledovne. Sťažovateľka bola predvolaná vyšetrovateľom k podaniu svedeckej výpovede v určitej trestnej veci. Navrhovateľka sa dostavila aj so svojim právnym zástupcom. Tomu bola zo strany vyšetrovateľa umožnené účasť sa poučenia svedkyne. Následne však musel opustiť miestnosť. Po skončení výsluchu mal možnosť prečítať si spolu so svedkyňou zápis o podanej výpovedi pred jej podpísaním. Túto príležitosť však nevyužil. Pri svojom rozhodovaní Ústavný súd vychádzal z úpravy postavenia svedka, jeho práv a povinností, v trestnom ráde. Kde sa o účasti advokáta na výsluchu svedka nič nehovorí. Do úvahy bral hlavne účel a cieľ svedeckej výpovede. Tá má byť úplná a pravdivá. Svedok by mal súvisle vypovedať čo vie o veci. Dôraz sa kladie na

⁶⁰články 1, 2 (odstavce 2,3) Listiny a články 1,2 (odstavce 1, 3, 4) Ústavy České republiky.

⁶¹ VANTUCH, Pavel. Ústavní soud vyloučil možnost účasti advokáta při výsluchu svědka. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 3, s. 16.

autenticitu výpovědi. Vo svojej výpovědi svedok hovorí nielen o konkrétnych skutočnostiach, ale oboznamuje vyšetrovateľa aj s tým ako posudzoval danú situáciu. Tým môže byť obsah výpovědi po informatívni stránce zafarben alebo i zkraslen. Dále uvedl, že pro kvalitu svědecké výpovědi jako takovou je nutné zachytit do protokolu způsob vyjadřování svědka, jeho bezprostřední reakce. Každá vnější okolnost, působící korigujícím tlakem na toto samostatné svědecké vystoupení, ovlivňuje zcela bezpečně kvalitu svědecké výpovědi a tím i její použitelnost jako důkazního prostředku v trestním řízení. Korigujícím tlakem je myslen nejen psychický nátlak či jiný přístup vyšetřujícího orgánu, ale případně i přítomnost právního zástupce, jehož výraz příp. i mimická gesta by do výsledku svědka rušivým způsobem zasahovala. Podle názoru Ústavného soudu nebylo navrhovatelkino právo na právní pomoc porušeno (s ohledem na to, že při určitých částech výsluchu byl advokát přítomný) a její ústavní sťažnosť zamietol ako neopodstatnenú.

Významnú rolu pre aplikáciu tohto oprávnenia v praxi zohráva aj nález Ústavného súdu II. ÚS 386/04 zo dňa 20.10.2004. Ústavní soud s odkazem na nález II. ÚS 98/95 poukázal na to, že argumentace účastníka řízení, že přítomnost advokáta při výsluchu svědka nebyla připuštěna proto, že platný trestní řád to neumožňuje, neobstojí. Ústavný soud navazuje na spomínaný nález a porovnáva postavenie svedka s postavením osoby podávajúcej vysvetlenie. Zejména uvádí, že oba majú povinnosť vypovedať, dostaviť sa k orgánu činnému v trestním řízení, resp. strpět předvedení, mohou být sankcionováni pořádkovou pokutou a pro oba platí stejné podmínky z hlediska povinnosti mlčenlivosti. Na druhé straně mají shodná práva, a to odepřít výpověď, na svědecké a na poskytnutí ochrany. Rovnaké sú aj ich ústavné práva (viz čl. 2 odst.3 a 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst.2, 3; čl. 37 odst.1, 4 Listiny). V prípade osoby podávajúcej vysvetlenie je právo na právnú pomoc odôvodňované predovšetkým jej neistotou ohľadne povahy, rozsahu a účelu podávaného vysvetlenia, ako i dôsledkov z toho plynúcich. Z osoby podávajúcej vysvetlenie sa v krátkom časovom slede môže stať osoba obvinená, u ktorej je právo na právnú pomoc od samotného začiatku konania i v rovine obecného práva nesporné. I zo svedka sa môže bezprostredne po výsluchu stať osoba obvinená.

Ústavný súd sa v tomto náleze zaoberá aj otázkou, či má právo na právnú pomoc podľa čl. 37 odst. 2 Listiny každý, kto má nejakú účasť na trestnom konaní. Dochádza k názoru, že áno. Vychádza pritom z toho, že toto právo je garantované v predpise najvyššej právnej sily, ktorý nie je možné zmeniť obecnou úpravou. Dále uvádí, že pokud je přiznáno právo na právní pomoc občanovi při podání vysvětlení, v postavení obviněného, poškozeného

a osoby zúčastněné na straně jedné, nelze mu nepřiznat právo na právní pomoc při podání svědecké výpovědi.

Ústavný soud sa v rámci odôvodnenia vysporiadal aj s uznesením II. ÚS 174/98 zo dňa 22.2 2000. Dle jeho názoru táto sťažnosť nebola odmietnutá proto, že by Ústavný súd dospěl k závěru, že svědek nemá právo na právní pomoc. Šlo tu jen o to, že toto právo má určité hranice. V daném případě bylo toto právo naplněno tím, že právnímu zástupci bylo umožněno, aby byl přítomen náležitěmu a dostatečnému poučení stěžovatelky jako svědkyně, a to až po prohlášení, že svědeckou výpověď neodmítá, a dále byla dána možnost po skončení výslechu, aby si svědkyně mohla zápis o svědecké výpovědi ještě před jejím podpisem přečíst v přítomnosti svého právního zástupce.

Na záver tejto kapitoly je dôležité zodpovedať nasledujúce otázky. „Jaký má být rozsah právní pomoci poskytované svědkovi, jaká má být funkce, resp. oprávnění jeho advokáta? V jakých stádiích trestního řízení může být svědkovi poskytována právní pomoc?“⁶²

„Úkolem advokáta by v rámci samotného výslechu měla být kontrola zákonnosti výslechu svědka. Měl by dohlížet hlavne na to , aby bol svědek řádně poučen o svých právech a povinnostech. Svědkovi by mělo být umožněno, aby se poradil se svým advokátem ohledně existence okolností, které zakládají jeho právo na odopření výpovědi. Porada s advokátem by sa mohla týkat i otázky, zda není právo svědka odepřít výpověď vyloučeno existencí oznamovací povinnosti podle trestního zákona. Advokát může být nápomocný i při zhodnocení existence okolností, které by mohli odůvodnit přijetí opatření k utajení totožnosti svědka podle § 55 odst. 2 TŘ. Důležitou roli může advokát sehrát i při kontrole zákonnosti protokolace. Svědkovi by měla být poskytována právní pomoc ve všech stádiích trestního řízení.“⁶³

2. 2 Procesné povinnosti svedka

Staré pravidlo hovorí, že sloboda znamená hlavne zodpovednosť. Túto zásadu by sme mohli voľne parafrázovať tak, že oprávnenia, práva človeka nesú so sebou aj povinnosti. Podobne je to aj v trestnom práve. Práva implikujú povinnosti. Trestní řád poskytuje svedkovi nielen práva, ale aj povinnosti.

⁶² KUČERA, Pavel, PTÁČEK, Michal. Poskytování právní pomoci při výslechu svědka. *Trestní právo*, 2007, č. 12, s. 4.

⁶³ Tamtéž.

2.2.1 Povinnosť svedčiť, vypovedať úplnú pravdu a nič nezamlčovať

Každý je povinen na predvolaní se dostaviť a vypovedať ako svedok o tom, čo je mu známo o trestnom čine a o pachateľi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestní řízení.⁶⁴ Svedok je povinný vypovedať len o týchto skutočnostiach. „Jeho úkolem není vysvětlovat skutečnosti zjištěné jinými důkazy nebo provádět hodnocení vnímaných skutečností.“⁶⁵

Povinnosť svedčiť má každý bez výnimky. Ide teda o všeobecnú povinnosť. „Obsahem této povinnosti je dostavit se na předvolání k orgánu činnému v trestním řízení a vypovídat jako svědek. Podmínkou povinnosti dostavit se je řádné předvolání.“⁶⁶ Účast svedka možno vynútiť aj pomocou ďalších zaisťovacích inštitútov ako je predvedenie a poriadková pokuta. Jej výška sa môže pohybovať až do čiastky 50 000 Kč. O možnosti týchto následkov musí byť svedok poučený.⁶⁷

Povinnosť vypovedať však nedopadá na určitý okruh osôb. Jde o:⁶⁸

1. osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva
Tieto osoby nielenže nemusia vypovedať, ale sa nemusia ani na výsluch dostaviť. Je to čiste na ich rozhodnutí.
2. osoby, jejichž výslech je zakázán a osoby oprávněně odepřít výpověď⁶⁹
3. poslanci, senátoři

Poslanec a senátor má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem svého mandátu, a to i poté, co přestal být poslancem nebo senátorem.⁷⁰

4. soudci Ústavného soudu

Soudce Ústavního soudu má právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděl v souvislosti s výkonem své funkce, a to i poté, kdy přestal být soudcem Ústavního soudu.⁷¹

Povinnosť svedka podľa § 97 TŘ v sebe implikuje okrem vyššie uvedených povinností, aj povinnosť vypovedať pravdu a nič nezamlčovať. Svedok musí vypovedať pravdivo o skutočnostiach, ktoré majú nejaký vzťah k prejednávanej trestnej veci. Nesmie klamať, o tom čo videl a vnímal svojimi zmyslami v súvislosti s daným trestným činom či umelo prikrášľovať pravdu. To čo vie o trestnom čine, pachateľovi alebo okolnostiach

⁶⁴ § 97 TŘ

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 392.

⁶⁶ Tamtéž, s. 391.

⁶⁷ § 98 TŘ, § 66 TŘ

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 392 – 395.

⁶⁹ Zákaz výsluchu a právo odpřít výpověď som rozobrala v predchádzajúcej kapitole.

⁷⁰ čl. 28 Ústavy České republiky

⁷¹ čl. 86 odst. 3 Ústavy České republiky

dôležitých pre trestné konanie nesmie zamlčať. O tejto povinnosti musí byť svedok podľa §101 TŘ poučený. Sankciou za nedodržanie tejto povinnosti je trestný postih pre trestný čin krivej výpovedi a nepravdivého znaleckého posudku. Trestné je nielen klamanie o okolnosti podstatnej pre rozhodnutie, ale aj jej zamlčanie. Trestná sadzba sa pohybuje u základnej skutkovej podstaty v rozmedzí šiestich mesiacov až troch rokov odňatia slobody. U kvalifikovanej skutkovej podstaty, ktorá spočíva buď v spôsobení značnej škody alebo v úmysle takým jednaním jiného vážne poškodiť v zamestnaní, narušiť jeho rodinné vzťahy alebo spôsobiť mu jinou vážnou ujmu, hrozí odňatie slobody v rozmedzí dvoch až desiatich rokov.⁷²

2. 2. 2 Povinnosť vypovedať pri konfrontácii

„Konfrontace je procesní úkon již dříve vyslechnutých osob, jejichž výpovědi v závažných okolnostech nesouhlasí, postavených tváří v tvář, kterým mají být odstraněny rozpory. Rozlišujeme konfrontaci mezi obviněným a spoluobviněným, mezi obviněným a svědkem, mezi svědky.“⁷³ V prípade závažných rozporov vo výpovedi svedka sa teda orgán činný v trestnom konaní môže pre tento procesný úkon rozhodnúť. Musia byť však dodržané určité podmienky.

Konfrontace se může provést až poté, kdy každá z osob, jež mají být konfrontovány, byla již dříve vyslechnuta a o její výpovědi byl sepsán protokol. Při konfrontaci se vyslychaná osoba vyzve, aby druhé osobě vypověděla v přímé řeči své tvrzení o okolnostech, v nichž výpovědi konfrontovaných osob nesouhlasí, popřípadě, aby uvedla další okolnosti, které s jejím tvrzením souvisejí a o kterých dosud nevypovídala. Osoby postavené tváří v tvář si mohou klást vzájemně otázky jen se souhlasem vyslychajícího.⁷⁴

Konfrontace se zásadne provádí jen v řízení před soudem.⁷⁵ Tento procesný úkon je využívaný len výnimočne, ak nemožno daný rozpor vo výpovediach odstrániť inými prostriedkami. Trestný řád vylučuje použitie tohto dôkazného prostriedku u utajeného svedka. U osob mladších ako pätnásť rokov sa aplikuje len zriedka.⁷⁶

2. 2. 3 Povinnosť zúčastniť sa na rekognícii

„Rekognice je zvláštní procesní úkon záležející ve znovupoznání osob nebo věcí s

⁷² § 346 TZ

⁷³ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 408.

⁷⁴ § 104a odst. 3 TŘ

⁷⁵ § 104a odst. 7 TŘ

⁷⁶ § 104a odst. 5 TŘ

cílem určit jejich totožnost.⁷⁷ Jeho úpravu najdeme v § 104b TŘ. Podľa tohoto ustanovenia se rekognice koná, je-li pro trestní řízení důležité, aby podezřelý, obviněný nebo svědek znovu poznal osobu nebo věc a určil tím jejich totožnost.⁷⁸ Rekognície sa musí vždy účastniť nezávislá osoba. Trestný řád podrobne stanoví podmienky jeho využitia.

Pred samotným úkonom sa svedok vypočuje. Vypočívajúci sa ho okrem iného spýta, či si na danej osobe nevšimol nejakej zvláštnosti. Či už na jeho tele alebo v spôsobe chôdze či reči. Predmet poznávania sa nesmie ukázať svedkovi pred týmto úkonom.⁷⁹

Pokiaľ ide o osobu, ktorá má byť poznaná platí nasledovné. Táto osoba se ukáže podezřelému, obviněnému nebo svědkovi mezi nejméně třemi osobami, které se výrazně neodlišují. Osoba, která má být poznána, se vyzve, aby se zařadila na libovolné místo mezi ukazované osoby. Jestliže osoba má být poznána podle hlasu, umožní se jí, aby hovořila v libovolném poradí mezi dalšími osobami s podobnými hlasovými vlastnostmi.⁸⁰ Rekogníciu je možné uskutočniť aj na základe s fotografie.⁸¹ Obdobné pravidlá platia aj v prípade, ak je predmetom opätovného poznávania vec.

Rekogníciu možno uskutočniť aj bez osobného kontaktu poznávajúceho a poznávaného. Takýto postup je odôvodnený v prípadoch kedy sa poznávajúca osoba obáva o svoj život v prípade poskytnutia svedectva. Náuka tu hovorí o tzv. skrytej rekognícii.⁸²

2. 2. 4 Povinnosť napísať potrebný počet slov, povinnosť podrobiť sa vyšetreniu duševného stavu znalcom, povinnosť strpieť prehliadku tela a iný podobný úkon

V praxi sa vyskytujú prípady kedy je nutné overiť pravosť rukopisu danej osoby. Môže ísť napríklad o overenie pravosti podpisu na určitej verejnej listine, zmluve a podobne. K odhaleniu a potrestaniu mnohých trestných činov je overenie podpisu potrebné. Podpis môže usvedčiť páchatel'a napríklad u trestného činu podvodu či zneužitia právomoci úradnej osoby. Na túto potrebu pamätá aj trestný řád v § 101 odst. 4 TŘ. Je-li toho třeba k zjištění pravosti rukopisu, může být svědkovi přikázáno, aby napsal potřebný počet slov. Orgán činný v trestnom konaní teda môže svedkovi prikázať, aby napísal potrebný počet slov pre analýzu a následné overenie pravosti rukopisu.

Aby mohla byť daná osoba svedkom, musí byť schopná správne vnímať a vypovedať. Z toho dôvodu svedka možno podrobiť znaleckému vyšetreniu jeho duševného stavu ak

⁷⁷ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 409.

⁷⁸ § 104b odst. 1 TŘ

⁷⁹ § 104b odst. 2 TŘ

⁸⁰ § 104b odst. 3 TŘ

⁸¹ § 104b odst. 4 TŘ

⁸² JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 410.

z jeho správania vznikajú o tejto jeho schopnosti dôvodné pochybnosti. Zákon však nepripúšťa pozorovanie jeho duševného stavu v zdravotníckom zariadení.⁸³ Jak uvádí rozhodnutí č. 5/1995 Sb. rozh. tr. je-li třeba vyšetřit duševní stav svědka, postačí zásadne přibrání jednoho znalce-psychiatra.

Ďalším úkonom, ktorému sa svedok musí, za zákonných podmienok, podrobiť je prehliadka tela alebo iný obdobný úkon. K tomuto úkonu je oprávnený v prvom rade lekár, v druhom rade osoba rovnakého pohlavia. Okrem prehliadky tela musí svedok v prípade potreby strpieť aj odber krvi alebo vykonanie iného podobného úkonu. Tuto povinnosť stanovuje zákon je-li nezbytně třeba zjistit, zda jsou na jeho těle stopy nebo následky trestného činu.⁸⁴ „Takým úkonom je napríklad odběr biologického materiálu pro genetickou analýzu (napr. výter z ústní dutiny). Odběr krve nebo jiný zásah do tělesné integrity je oprávněn provést pouze lékař nebo odborný zdravotnícky pracovník (tedy nikoli policista). Orgán činný v trestním řízení může provést odběr biologického materiálu, který není spojen se zásahem do tělesné integrity osoby, jíž se takový úkon týká, se souhlasem této osoby.“⁸⁵ Plnenie týchto povinností možno po predchádzajúcom poučení vynucovať prostredníctvom poriadkovej pokuty.

⁸³ § 118 TŘ

⁸⁴ § 114 odst. 1 TŘ

⁸⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. s. 661.

3 Výsluch svedka

V tejto kapitole by som sa chcela venovať výsluchu svedka. Rozoberiem dôležité aspekty výsluchu a svedkove práva v jeho priebehu.

3.1 Osobitosti výsluchu – vykonávanie dôkazu

3.1.1 Obecné zásady výsluchu

Svedok sa k výsluchu predvoláva. Jeho povinnosťou je dostaviť sa. Jej splnenie môže byť vynucované uložením poriadkovej pokuty (a to aj opakovane), v krajnom prípade predvedením.

Skôr ako sudca pristúpi k samotnému výsluchu má niekoľko povinností. Najprv musí overiť totožnosť svedka. Požiada teda dotyčnú osobu o predloženie občianskeho preukazu na základe, ktorého jej totožnosť overí. „Dále musí zistiť jaký je svědkův poměr k obviněnému, projednávané věci, stranám a podle okolností i na jiné skutečnosti významné pro zjištění hodnověrnosti svědka.“⁸⁶ Povaha tohto pomeru nemá vplyv na spôsobilosť byť svedkom. Tieto informácie sú však dôležité pre posúdenie hodnovernosti jeho výpovede.

Dôležitá jej aj svedkova fyzická hodnovernosť. Ak má svedok napríklad problémy so zrakom ťažko môže tvrdiť, že videl presne určitú osobu v tmavej slabo osvetlenej uličke pred domom poškodeného.⁸⁷ Skupinku týchto povinností završuje povinné poučenie svedka o skutočnostiach uvedených v § 101 odst. 1 TŘ (poučenie svedka som s venovala v samostatnej podkapitole kapitoly 2).

Po splnení týchto povinností sa pristúpi k samotnému výsluchu. Svědek sa vyzve aby souvisle vypověděl vše, co sám o věci ví a odkud zvěděl okolnosti jim uváděné.⁸⁸ Jeho súvislá výpoveď by sa nemala prerušovať. Výnimkou je situácia, keď svedok uvádza okolnosti priamo nesúvisiace s prejednávaným trestným činom. Vtedy ho sudca upozorní a požiada, aby sa vyjadroval k veci.⁸⁹ Po ukončení tejto fázy výpovede môžu nasledovať ujasňovacie a doplňovacie otázky. Tieto otázky musia však spĺňať určité pravidlá. „Musí být jasné, stručné, prosté, určité a přímé. Musí spolu logicky souviset, vyslychaného vést k tomu, aby vypovídal pravdu. Otázkami by měl být vyčerpán celý předpokládaný předmět

⁸⁶ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 397.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ § 101 odst. 2 TŘ

⁸⁹ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 398.

výpovědi.⁹⁰ Niektoré typy otázok sú dokonca zakázané. Dle § 101 odst. 3 TŘ svědkovi nesmějí být kladeny otázky, v nichž by byly obsaženy okolnosti, které se mají zjistit teprve z jeho výpovědi. Ide o tzv. sugestivně otázky. Mnohí odborníci v obore trestného práva považujú za neprípustné aj úskočné, tj. kapciózne otázky.

Svedok vypovedá ústne. Svedok môže podobne ako obvinený nahliadnuť v priebehu výsluchu do písomných poznámok.⁹¹ Tie však nemôžu v žiadnom prípade jeho ústnu výpoveď nahradiť. Príklady zakázaných spôsobov výsluchu môžeme nájsť v judikatúre. V rozhodnutí č. 53/1977 Sb. rozh. tr. se například uvádí, že výslech svědka nelze provést takovým způsobem, že orgán činný v trestním řízení dá svědkovi přečíst protokol o výslechu jiného svědka a vyslýchaný svědek prohlásí potom do protokolu, že tato výpověď má být považována za jeho vlastní výpověď. Takové prohlášení nelze považovat za důkaz výsledkem svědka a nelze k němu při rozhodování přihlížet.

3. 1. 2 Výsluch svedka pred zahájením trestného stíhania

Výsluch svedka väčšinou prebieha v hlavnom líčení. V niektorých prípadoch je však možné vypočuť svedka aj pred zahájením trestného stíhania. Taký postup je možný len v prípade, že nastala niektorá zo situácií uvedených v ustanoveniach § 158 odst. 8 TŘ a 158a TŘ. Jedná sa o nasledujúce situácie:

a) výpověď osoby má povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu⁹²

O tom či je výpoveď v konkrétnom prípade neodkladným alebo neopakovateľným úkonom rozhoduje štátny zástupca. Ak ním je, musí byť pri vypočúvaní prítomný sudca. Soudce v takovém případě odpovídá za zákonnost provedení úkonu a k tomu cíli může do průběhu úkonu zasahovat. Soudci nepřisluší přezkoumávat závěr státního zástupce o tom, že úkon je podle zákona neodkladný nebo neopakovatelný.⁹³ Jeho námiety sa môžu týkať len procesného postupu pri vypočúvaní.⁹⁴ Autori článku *Neodkladné a neopakovateľné úkony* JUDr. Miroslav Polcár a Mgr. Vladimír Nesvadba zaraďujú pod pojem neodkladný nebo neopakovatelný úkon v smyslu § 158a TŘ nasledovné úkony. Výslech osoby, jejíž život je vážně ohrožen a výslech cizince, který se nezdržuje na území republiky a již nikdy se do České republiky nevrátí.

⁹⁰ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 398.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² § 160 odst. 4 TŘ: *Neodkladným úkonem* je takový úkon, který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání. *Neopakovatelným úkonem* je takový úkon, který nebude možno před soudem provést.

⁹³ § 158a TŘ

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009, s.707.

- b) ide o osobu mladší patnácti let
- c) jedná sa o osobu, o jejíž schopnosti správně a úplně vnímat, zapamatovat si nebo reprodukovat jsou s ohledem na její psychický stav pochybnosti
- d) trestní stíhání bude trvat delší dobu, zejména proto, že nebyla zjištěna osoba, u níž je dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin spáchala, a v důsledku toho nelze zahájit trestní stíhání a hrozí stráta důkazní hodnoty výpovědi
- e) jde o osobu, jejíž výpověď má podle odůvodněného předpokladu rozhodující význam pro zahájení trestního stíhání, nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že by mohl být na takovou osobu pro její výpověď vyvíjen nátlak, anebo hrozí z jiného důvodu, že bude ovlivněna její výpověď

Ustanovenie § 164 odst. 4 TŘ upravuje problematiku opakovania takéhoto výsluchu. Ten možno vo vyšetrovaní opakovať, ak to jeho povaha dovoľuje. O tom či sa bude daný výsluch vo vyšetrovaní opakovať rozhoduje podľa tohto ustanovenia policajný orgán. Docent Vantuch vo svojom článku poukazuje na to, že policajný orgán toto svoje rozhodnutie nemusí odôvodniť a preto nemožno jeho rozhodnutie preskúmať.⁹⁵

Pokud se výslechy těchto osob po zahájení trestního stíhání neopakovaly, lze protokoly o jejich výsluchu v hlavním líčení číst pouze za podmínek uvedených v § 211 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. b), c) TŘ; jinak je lze pouze předestrít podle § 212 TŘ.⁹⁶

3. 1. 3 Výsluch svedka vo vyšetrovaní

Ustanovenie § 164 odst. 1, veta tretia a štvrtá TŘ upravuje možnosť policajného orgánu vykonať výsluch v štandardnom vyšetrovaní. Dôvody pre taký postup sú obdobné dôvodom podľa § 158 odst. 8 TŘ.

To či v danom prípade vykoná výsluch rozhoduje policajný orgán sám. Keďže sú dôvody pre taký postup formulované značne všeobecne, má široký priestor pre uváženie či sú v danom prípade zákonné podmienky naplnené. Svoje rozhodnutie nemusí odôvodňovať. Jedinou výnimkou kde sa neuplatňuje jeho uváženie naplno je výsluch osob, ktoré majú menej ako pätnásť rokov.⁹⁷

⁹⁵ VANTUCH, Pavel. Kdy lze provádět výslechy svědků ve standardním vyšetřování dle § 164 – 167 TŘ. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 9, s. 259.

⁹⁶ § 158 odst. 8 TŘ

⁹⁷ VANTUCH, Pavel. Kdy lze provádět výslechy svědků ve standardním vyšetřování dle § 164 – 167 TŘ. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 9, s. 258.

Pre vyšetrovanie trestných činov, o ktorých rozhoduje v prvom stupni krajský súd obmedzenia podľa § 164 odst. 1 TŘ neplatia. Pokiaľ ide o skrátené prípravné konania výsluch svedka je povolený len u neodkladných a neopakovateľných úkonov.⁹⁸

3. 1. 4. Výsluch svedka v hlavnom líčení

Určité „zvláštnosti“ vykazuje aj výsluch svedka v hlavnom líčení. V tejto fáze trestného konania smie svedkovi klásť otázky predovšetkým predseda senátu, členovia senátu, poprípade samosudca. Po skončení výsluchu z ich strany môžu so súhlasom predsedu senátu (samosudcu) klásť otázky aj iné osoby. Tými jsou státní zástupce, obžalovaný, jeho obhájce a zákonný zástupce, zúčastnená osoba, poškodený a jejich zmocnenci.⁹⁹ Táto varianta sa uplatní v prípade, že výsluch uskutočňuje predseda senátu.

Za podmienok § 215 odst. 2 TŘ môžu vypočuť svedka v hlavnom líčení nasledujúce osoby: štátny zástupca, obžalovaný a jeho obhájca. Nezbytná je žiadosť adresovaná súdu, ktorý vo veci jedná, aby im umožnil v rámci hlavného líčenia vypočuť určitého svedka. Predseda senátu jim vyhoví zejména tehdy jestliže jde o důkaz prováděný k jejich návrhu nebo jimi opatřený a předložený. Není povinen jim vyhovět, jde-li o výslech svědka mladšího než patnáct let, nemocného nebo zraněného svědka, anebo jestliže by provedení důkazu některou z uvedených osob nebylo z jiného závažného důvodu vhodné. Jestliže je výslech stejného svědka navrhován jak státním zástupcem, tak i obžalovaným nebo obhájcem, a obě strany žádají o provedení výslechu, rozhodne predseda senátu po vyjádření obou stran o tom, která z nich výslech provede. Výsluch uskutočňovaný jednou zo strán môže predseda senátu prerušiť není-li prováděn v souladu se zákonem, na vyslychaného je vyslychajícím činěn nátlak nebo je výslech jim veden jiným nevhodným způsobem, anebo predseda senátu nebo člen senátu považuje za nezbytné položit vyslychanému otázku, jejíž položení není možno odložit na dobu po provedení takového výsluchu nebo jeho části.¹⁰⁰

Súd dbá o to aby svedok nebol pri podávaní výpovede nikým a ničím ovplyvnený. Preto svedok, ktorý ešte nepodal svedeckú výpoveď, nemôže byť prítomný při výslechu obžalovaného a ostatných svedkov.¹⁰¹

Trestný řád berie v úvahu svedkov strach z obvineného, jeho obavu o zdravie a život jeho alebo osôb jemu blízkych. Z toho dôvodu ukladá predsedovi senátu, aby podnikol potrebné opatrenia, ktoré by svedkovi poskytli dostatočnú ochranu. K tomuto účelu môže

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. s. 722.

⁹⁹ § 215 odst. 1 TŘ

¹⁰⁰ § 215 odst.2 TŘ

¹⁰¹ § 209 odst. 1 TŘ

obžalovanému prikázať, aby opustil jednaciú sieň. Po skončení svedkovej výpovede ho zavolá naspäť a oboznámi ho s tým o čom svedok vypovedal. Ďalej mu umožní, aby sa k tomu vyjadril, prípadne položil svedkovi prostredníctvom súdu otázky. V prípade utajovaného svedka vykoná také opatrenia, aby obvinený nemohol odhaliť jeho pravú identitu.¹⁰²

Svedka, ktorý je zároveň aj poškodeným by mal vyslechnout prednostne, tj. ihneď po výslechu obžalovaného, aby jeho výpoveď nebyla ovplyvňovaná znalosťmi získanými prítomnosťou pri výslechu ďalších svedkov, event. pri prováděni jiných důkazů.¹⁰³

3. 1. 5. Výsluch svedka mimo hlavné líčenie

Svedok môže byť vypočutý mimo hlavného líčenia len výnimočne. „V praxi súdů je provedení výslechu svedka mimo hlavní líčení odůvodňováno především snahou o rychlost a hospodárnost řízení se záměrem minimalizovat zásahy do práv osob, které se na základě předvolání k soudu dostavily. Jedná se vesměs o řešení situace, kdy v důsledku nepřítomnosti některé osoby (např. obžalovaného, přísedícího) musí být hlavní líčení odročeno.“¹⁰⁴ Dôvodom pre takýto postup môže byť aj zlý zdravotný stav svedka, ktorého svedectvo je pre objasnenie daného trestného činu dôležité. Dôležitými faktormi môžu byť aj vek svedka, alebo skutočnosť, že svedok má svoje bydlisko značne vzdialené od sídla súdu.¹⁰⁵

Tento postup súdu umožňuje § 183a TR. Zákon ukladá súdu, aby pri takomto úkone umožnil účasť štátneho zástupcu a obhájcu obvineného, prípadne obvineného.

Aby bolo možné využiť tento výsluch neskôr, musí byť uskutočnený zákonným spôsobom. Ustanovenie § 211 upravuje podmienky, za ktorých môže byť prečítaný protokol o takto vykonanom výsluchu.

3. 1. 6 Výsluch osoby mladšej ako pätnásť rokov

Obecne platí, že ku každému vypočúvanému treba pristupovať individuálne. Treba rešpektovať jeho osobité vlastnosti a podľa nich zvoliť vhodné metódy výsluchu. Zvláštny prístup si vyžadujú hlavne osoby, ktoré trpia nejakou duševnou chorobou a deti. „Hlavne u detí je nutno přihlížet k jejich menší vyspělosti, sklonu k sugesci, rozpačitosti, sklonu k blouznění.“¹⁰⁶ Na deťoch sa v ďaleko väčšej miere prejavuje vplyv okolia. Na všetky podnety reagujú zvlášť citlivo a intenzívne ich prežívajú. „Deti podléhají v daleko větší míře

¹⁰² § 209 odst. 1 TR

¹⁰³ R III/67 Sb. rozh. tr.

¹⁰⁴ DRAŠTÍK, Antonín. K výslechu svedka „mimo hlavní líčení“. *Soudní rozhledy*, 2001, č. 1, s. 3.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 399.

než dospělí při výslechu rozčilení, rozpakům, projevuje se u nich snaha přispět svými výpověďmi vyslychajícímu.¹⁰⁷ Napriek všetkým týmto „negatívam“ môže byť výpoveď maloletého veľmi cenná. Treba zvoliť len správny prístup, správnu metódu jeho výsluchu. Ako najvhodnejší sa javí neformálny rozhovor v maloletému známom prostredí.¹⁰⁸

U detského svedka treba venovať zvláštnu pozornosť aj jeho poučeniu. Poučujúci by mal zohľadniť jeho vek a oboznámiť ho s jeho právami tak, aby poučeniu vzhľadom k svojej rozumovej vyspelosti porozumel.¹⁰⁹ Svědka, který je v době výslechu mladší než patnáct let, nelze před výslechem poučovat o trestních následcích křivé výpovede.¹¹⁰

Trestní řád v § 102 upravuje zvláštní postup při výslechu osoby mladší než patnáct let o okolnostech, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj. „Jedná se zpravidla o případy trestných činů znásilnění, pohlavního zneužívání, resp. pokusů těchto trestných činů, namířených proti osobám mladším patnácti let.“¹¹¹ O okolnostiach týchto trestných činov by mal byť vypočúvaný vypočutý zvlášť šetrne a len v prípravnom konaní. Opakovanie jeho výpovede sa pripúšťa len v nevyhnutných prípadoch. V ďalších fázach trestného konania sa dáva prednosť prečítaniu protokolu o jeho svedeckej výpovedi.¹¹²

Orgán činný v trestom konaní, ktorý uskutočňuje výsluch musí k výslechu pribrat pedagoga alebo jinou osobu mající zkušenosti s výchovou mládeže, která by se zřetelem na předmět výslechu a stupeň duševního vývoje vyslychané osoby přispěla k správnému vedení výslechu (§ 102 odst. 1 TŘ). „Jinou takovou osobou může být zejména dětský psycholog nebo psychiatr.“¹¹³ Súd môže k výsluchu prizvať aj rodičov maloletého, ak to uľahčí jeho výsluch. Ich účasť však nemusí byť vždy prínosom. „Zejména jsou-li zainteresováni na výsledku řízení nebo hrozí-li, že dítě v jejich přítomnosti není schopno nebo ochotno pravdivě vypovídat.“¹¹⁴ Účasť rodičů nemůže v žádném případě nahradit obligatorní přítomnost pedagoga nebo jiné osoby.¹¹⁵

Osoby, které byly k výslechu přibrány, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušeni nebo ukončení, pokud

¹⁰⁷ JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 399.

¹⁰⁸ Tamtéž, s.400.

¹⁰⁹ Tamtéž, s.400.

¹¹⁰ B 3/1976 – 30 – II. Sb. rozh. tr.

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. s. 642.

¹¹² JELÍNEK, Jiří, a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, s. 400.

¹¹³ MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva: Trestní právo procesní*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 439.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ R 17/1981 Sb. rozh.tr.

by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslychané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhová.¹¹⁶

Otázke výsluchu svedka mladšieho ako pätnásť rokov sa venovala aj judikatúra. Za všetky uvediem judikát, ktorý sa venuje následkom nedodržania postupu podľa § 102 TŘ. Ide o rozhodnutie č. 11/94 – I. Sb. rozh. tr., v ktorom sa súd k danej otázke vyslovil nasledovne. Vada prípravného řízení záležející v tom, že výslech svědka, jímž byla osoba mladší než patnáct let, byl proveden bez dodržení podmínek stanovených v § 102 odst. 1 TŘ, není zhojena tím, že tato osoba mezitím dovršila patnáctý rok věku. Taková vada může být důvodem pro vrácení věci k došetření podle § 188 odst.1 písm. e) TŘ.

3.2 Možnosť prečítania protokolu o skoršej výpovedi

Táto možnosť predstavuje výnimku z pravidla, že výpoveď musí byť vykonaná ústne. V trestním řádu túto problematiku upravuje ustanovenie § 211 odst. 1 až 4. Za podmienok uvedených v tomto ustanovení možno výsluch svedka v hlavnom líčení nahradiť prečítaním protokolu o jeho výpovedi.

Základným pravidlom je, že protokol o výpovedi sa číta jestliže soud nepokladá osobní výslech za nutný a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí. Pokiaľ ide o súhlas obžalovaného, tak v tomto smere platí určitá fikcia. Jestliže se obžalovaný, který byl k hlavnímu líčení řádně předvolán, bez omluvy nedostaví, nebo se bez vážného důvodu z jednacích síní vzdálí, souhlas obžalovaného s přečtením takového protokolu o výslechu svědka není třeba a postačí souhlas státního zástupce. Na tyto skutečnosti musí být obviněný v předvolání upozorněn.¹¹⁷ Podle rozhodnutí č.16/1998 Sb. rozh.tr. musí obžalovaný tento souhlas učinit osobně, a nikoli prostřednictvím obhájce. Ak v danej trestnej veci figuruje viacero obžalovaných je potrebný osobný súhlas každého z nich.¹¹⁸

Podľa § 211 odst. 2 TŘ možno protokol o výpovedi svedka prečítať za nasledujúcich podmienok. Výslech byl proveden způsobem odpovídajícím ustanovením trestního řádu a taková osoba zemřela nebo se stala nezvěstnou, pro dlouhodobý pobyt v cizině nedosažitelnou, nebo onemocněla chorobou, která natrvalo nebo po dohlednou dobu znemožňuje její výslech nebo šlo o neodkladný nebo neopakovatelný úkon provedený podle § 158a TŘ.

¹¹⁶ § 102 odst. 1 TŘ

¹¹⁷ § 211 odst.1 TŘ

¹¹⁸ R 19/1997 Sb. rozh. tr.

Skutečnost, že svědek je cizím státním občanem a má trvalý pobyt v cizině, nemůže vést k závěru, že jej nelze vyslechnout před soudem ČR pro nedosažitelnost. Pokud vyhlášená mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána, umožňuje předvolat takového svědka, je zákonná podmínka nedosažitelnosti splněna, až když je zřejmé, že se svědek na předvolání k výslechu dobrovolně nedostaví.¹¹⁹

Ustanovení § 211 odst. 3 TŘ dovoluje pročíst protokol o dřívější výpovědi aj v případě, že svědek v hlavním líčení bez oprávnění odepřel vypovídat nebo se v podstatných bodech odchyluje od své dřívější výpovědi a

- a) obhájce nebo obviněný měl možnost se tohoto dřívějšího výslechu zúčastnit a klást vyslýchanému otázky
- b) bylo-li zjištěno, že taková osoba byla předmětem násilí, zastrašování, podplácení či příslibů jiných výhod a tak vedena k tomu, aby nevypovídala nebo vypovídala křivě, nebo
- c) byl-li obsah výpovědi ovlivněn průběhem výslechu v hlavním líčení, zejména v důsledku chování obžalovaného nebo přítomné veřejnosti

Protokol sa podľa tohto ustanovenia môže prečítať len ak bol výsluch vykonaný v súlade s pravidlami stanovenými trestným rádem.

Zákon umožňuje prečítať protokol aj v prípade, kedy svedok, ktorému prislúcha právo podľa § 100, vypovedal v prípravnom konaní ale v hlavnom líčení vypovedať odmietol.¹²⁰

¹¹⁹ R 13/95 Sb. rozh. tr.

¹²⁰ § 211 odst. 4 TŘ

4 Ochrana svedka

4. 1. Právo svedka na utajenie totožnosti a podoby

Byť svedkom v trestnom konaní nie je vždy bez rizika. Existujú mnohé prostriedky ako zastrašiť, prípadne odstrániť svedka. Mnoho svedkov v strachu o svoj život alebo o život svojich blízkych nikdy nenaberie odvalu svedčiť. V reakcii na túto situáciu zákon zakotvil určité prostriedky ochrany svedka, medzi ktoré patrí aj právo svedka na utajenie totožnosti a podoby podľa § 55 odst. 2 TŘ. Prostredníctvom tohto práva sa na jednej strane poskytuje svedkovi potrebná ochrana, na druhej strane sa však obmedzuje právo obvineného na obhajobu.

Preto zákon stanoví pre jeho uplatnenie prísne podmienky.¹²¹

- 1) svedkovi alebo osoby jemu blízke zrejme hrozí ujma na zdraví alebo jiné vážne nebezpečí porušení jejich základních práv
- 2) souvislost ohrožení svedka nebo osoby jemu blízke s podáním svědectví
- 3) existence konkrétní zjištěné okolnosti dokladající toto ohrožení svedka nebo osoby jemu blízke
- 4) nemožnost spolehlivě zajistit ochranu svedka nebo osoby jemu blízke jiným způsobem

Prvou podmienkou je teda existencia hrozby újmy. Svedkovi musí hroziť buď ujma na zdraví alebo iné vážne nebezpečenstvo porušenia jeho základných práv. Újmou na zdraví se rozumí jakákoli újma na zdraví, třebaže si nevyžádala lékařské ošetření či pracovní neschopnost.¹²² Podľa dikcie zákona musí ísť o hrozbu zrejmu. „Tou sa rozumí taková hrozba, která je podle zjištěných okolností, jež mohou vyplývat jak z výpovědi takového svedka, tak i z dalších ve věci provedených důkazů, úkonů i šetření, dostatočne očividná či jasná.“¹²³

Existencia takej hrozby musí byť preukázaná konkrétnymi okolnosťami. V praxi pôjde hlavne o výhražné telefonáty, rôzne formy zastrašovania a vydierania, či chovanie obžalovaného z ktorého vyplýva túžba po pomste. Absolútna istota ani skutočná ujma sa nevyžaduje. V judikatúre sa opakovane objavuje názor, že postačí vyšší stupeň pravdepodobnosti.¹²⁴

O existencii takej hrozby, a teda o uplatnení inštitútu utajeného svedka, rozhoduje príslušný orgán činný v trestnom konaní. Pri svojom rozhodovaní berie v úvahu konkrétne

¹²¹ § 55 odst. 2 TŘ

¹²² rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. července 2007, sp. zn. 5 Tdo 792/2007

¹²³ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 2, s. 38.

¹²⁴ Tamtéž, s. 39.

skutkové okolnosti prípadu i to o aký konkrétny trestný čin ide. Hrozba môže byť aktuálna hlavne u zvlášť prepracovanej a organizovanej zločinnej činnosti. Ide o prípady, kedy má svedok vypovedať ohľadom obchodu s drogami, s ľuďmi, kupliarstva atď. Dôležitým faktorom pre posúdenie je aj to ako môže svedkova výpoveď ovplyvniť výsledok trestného konania.¹²⁵ „Hrozba nemusí pochádzať jen od obžalovaného; jejím původcem mohou být jiné, třeba i anonymní osoby.“¹²⁶

Ďalšou podmienkou uplatnenia inštitútu utajeného svedka je nemožnosť inej ochrany. „Ochrana ohrozeného svedka môže byť zajištená prostredníctvom polície, jeho prechodným umiestnením na neznáme miesto, trvalé presťahovanie do jiného vzdáleného mesta České republiky nebo do zahraničí, anebo v případech mimořádně závažné organizované kriminality při využití některé z předchodících možností i změnu jeho totožnosti, včetně utajeného přestěhování po pravomocném skončení věci apod.“¹²⁷ Ak takýto postup nie je možný, možno postupovať podľa § 55 odst. 2 TŘ.

Ak sú splnené všetky podmienky a svedok ochranu poskytovanú § 55 odst. 2 TŘ využije, orgán činný v trestnom konaní je povinný podniknúť príslušné kroky k zaisteniu jeho ochrany. Ide o opatrenia, ktoré majú zabrániť obvinenému, prípadne jeho obhajcovi zistiť svedkovu totožnosť (napr. §165 odst. 2 veta štvrtá, odst.3 veta štvrtá TŘ, § 104a odst. 5 veta druhá TŘ). Zvláštne pravidlá sa týkajú hlavne protokolu o svedkovej výpovedi. Platí nasledovné. Jméno a příjmení a další osobní údaje svědka se do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení v dané věci.¹²⁸ Tieto údaje sú vedené v zvláštnom spise. Tento spis je opatrený príslušným stupňom utajenia a nakladanie s ním upravuje zákon č. 412/2005 Sb., o ochrane utajovaných informácií a o bezpečnostní způsobilosti a vyhláška Národního bezpečnostného úradu č. 529/2005 Sb., o administratívnej bezpečnosti a o registrech utajovaných informácií.¹²⁹ Svedok musí byť o tejto možnosti poučený. Po odpadnutí dôvodů pro utajení totožnosti a podoby svědka orgán, který v té době vede trestní řízení, zruší stupeň utajení těchto informací, připojí uvedené údaje k trestnímu spisu a podoba svědka ani údaje o jeho totožnosti se nadále neutajují; to neplatí, je-li utajována totožnost a podoba osob uvedených v § 102a TŘ.¹³⁰

¹²⁵ SOTOLÁŘ, Alexander, PÚRY, František. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 2, s. 39.

¹²⁶ Tamtéž.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ § 55 odst. 2 TŘ

¹²⁹ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008, s. 67.

¹³⁰ § 55 odst.2 TŘ

Ako som uviedla vyššie, o priznaní postavenia utajeného svedka rozhoduje v danom štádiu trestného konania príslušný orgán činný v trestnom konaní. V prípravnom konaní sú to hlavne policajné orgány. Ich zamietavé rozhodnutie môže za podmienok uvedených v §101a TŘ preskúmať štátny zástupca. V konaní pred súdom rozhoduje o tejto otázke súd. Vo svojom rozhodovaní nie je viazaný mienkou ani rozhodnutím vyššie uvedených orgánov.

Pokiaľ ide o postup policajného orgánu pri uplatňovaní tohto inštitútu v prípravnom konaní možno uviesť nasledovné. Utajený svedek se předvoláva zásadne osobně¹³¹. Čo sa týka účasti obhájcu na vyšetrovaní zákon ukladá policajnému orgánu povinnosť podniknúť také opatrenia, ktoré by zabránili obhájcovi zistiť pravú totožnosť svedka. V § 165 odst. 3 TŘ, posledná veta sa výslovne uvádza, že sdělení o výsledku svedka, jehož totožnosť má byť utajena, nesmí obsahovať údaje, podľa nichž by bolo možné zistiť skutočnú totožnosť svedka. Policajný orgán by mal predovšetkým zabezpečiť, aby sa svedok pred a po splnení svojej svedeckej povinnosti vyhol stretnutiu s obvineným, jeho obhájcom, prípadne s ďalšími osobami. Výsluch utajeného svedka väčšinou prebieha v oddelenej miestnosti, ako sa nachádza obhájca obvineného, prípadne sa využívajú iné technické zariadenia.¹³²

„V rámci přípravného řízení musí být podoba svedka utajována zejména při všech úkonech, při kterých existuje možnost jeho setkání s obviněným či jeho obhájcem, např. při rekognici, rekonstrukci či vyšetřovacom pokuse.“¹³³ Trestní řád v § 104a odst. 5 výslovne uvádza, že konfrontácia je v prípade utajeného svedka vylúčená.

Pokiaľ ide o konanie pred súdom, ako som spomínala vyššie, príslušný sudca nie je viazaný záverom policajného orgánu a adekvátnosť použitia inštitútu utajeného svedka si posudzuje sám. Jeho postup pri aplikácii tohto inštitútu upravujú § 183a TŘ a § 209 TŘ. Prvé ustanovenie upravuje postup súdu mimo hlavné líčenie alebo verejné zasadanie. Zákon tu spomína možnosť využitia audiovizuálnej techniky. Dôležitý je aj odst. 4 tohto ustanovenia, ktorý upravuje povinnosti predsedu senátu pri zabezpečovaní bezpečnosti ohrozeného svedka, prípadne jeho blízkych.

Ustanovenie § 209 TŘ upravuje vykonávanie dôkazov v hlavnom líčení. Zákon tu ukladá predsedovi senátu, aby v prípade, že svedkovi alebo osobe jemu blízke z podaného svädectví hrozí újma na zdraví, smrť alebo jiné vážne nebezpečí, učinil opatření vhodné k zajištění bezpečnosti nebo utajení totožnosti svedka, prípadne vykázal obžalovaného po

¹³¹ MARINI, Michael. *Utajený svedek a zvláštní ochrana svedka*. Praha: Linde, 2008, s. 67.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž, s. 70.

dobu výslechu takového svědka z jednací síně. Je na председovi senátu, aby zvolil vhodné opatření, které by boli adekvátne danej situácii a daný účel splnili.

„Ustanovenie § 209 odst. 2 TŘ je projevem zásady minimalizace zásahu do práva obviněného na obhajobu a na spravodlivý proces.“¹³⁴ Ukladá súdu povinnosť preverovať vierohodnosť svedka ex offo. Obvinený ani obhájca túto možnosť v dôsledku aplikácie inštitútu utajeného svedka nemajú. Keďže nepoznajú totožnosť svedka nemôžu vyhľadávať ani predkladať dôkazy, ktoré by spochybnili jeho dôveryhodnosť jeho samého či pravdivosť jeho slov. Čím sa právo obvineného na obhajobu značne obmedzuje.¹³⁵

„Verifikace výpovědi utajeného svědka ze strany soudu spočívá jednak v prověření pravdivosti jeho skutkových tvrzení a dále v prověření jeho celkové osobnostní věrohodnosti. Jako utajení svědci v trestním řízení často vystupují osoby s kriminální minulostí, narkomani, policisté a osoby spolupracující s policií. Je vecou úvahy soudu aké úkony k tomu účelu urobí.“¹³⁶ Môže ísť napríklad o tieto: „¹³⁷

- u drogově závislých ověřit rozsah jejich závislosti na drogách, případně nechat zjistit také vliv drog na psychiku svědka a jeho schopnost správné reprodukce prožitých dějů
- u utajených svědků, kteří jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, si vyžádat hodnocení jejich chování ve výkonu trestu
- opatřit si opis z evidence Rejstříku trestů
- vyžádat si správu o pověsti
- prověřit vazby utajeného svědka na osobu obviněného a na projednávanou kauzu
- nařídít znalecké vyšetření duševního stavu utajeného svědka
- prověřit okolnosti, za nichž byl aplikován institut utajeného svědka, prověřit vazby utajeného svědka na policii
- prověřit, zda je proti utajenému svědkovi vedeno nějaké trestní řízení
- prověřit relevantní údaje o předchozím životě utajeného svědka“

Utajit' svoju totožnosť a podobu je za zákonom stanovených podmienok právom svedka. záleží len na rozhodnutí svedka či ho využije.

¹³⁴ MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008, s.77.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž, s. 77 – 78.

¹³⁷ Tamtéž, s.78.

4. 2. Právo svedka na ochranu z pohľadu Zákona o ochrane svedka

Zvláštnu, nadštandardnú ochranu svedka a iných osôb upravuje zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně občanského soudního řádu (dále zákon o ochraně svědka). Zákonodarca touto úpravou reagoval na neuspokojivú situáciu, kedy mnoho svedkov z obavy o svoj život alebo život svojich blízkych, prípadne svoj majetok odmietalo vypovedať, prípadne podávalo nepravdivé, skreslené výpovede, alebo ich často menilo. A tak ostalo mnoho závažných trestných činov nepotrestaných.¹³⁸

„Účelem spomínaného zákona je upraviť poskytování zvláštní ochrany a pomoci svědku a dalším osobám, kterým v souvislosti s trestním řízením zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážne nebezpečí. Podle tohoto zákona se postupuje jen tehdy nelze-li bezpečnost ohrožené osoby zajistit jiným způsobem. Na poskytnutí zvláštní ochrany a pomoci podle tohto zákona není právní nárok.“¹³⁹ „V zásadě se ochrana ohrožené osoby podle tohoto zákona uskuteční pouze tehdy, když policie zjistí skutečnosti nasvědčující tomu, že v souvislosti s trestním řízením je svědek nebo jiná osoba zúčastněná na trestním řízení vystavena vydírání, ohrožení života nebo zdraví a přitom se nepodaří potenciálního útočníka běžnou policejní činností odhalit a tak hrozícímu útoku zamezit.“¹⁴⁰

Zákon operuje s pojmy ohrozená a chráněná osoba. Ohrozenou osobou sú podľa § 2 odst. 1 zákona o ochraně svědka tri kategórie osôb:

- a) osoba, která podala nebo má podat vysvětlení, svědeckou výpověď nebo vypovídala či má vypovídat jako obviněný anebo jinak pomáhala nebo má pomoci podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení, nebo
- b) je znalcem nebo tlumočnickem anebo obhájcem, pokud obviněný, kterého jako obhájce zastupuje, vypovídal nebo má vypovídat, aby pomohl k dosažení účelu trestního řízení, anebo
- c) je osobou blízkou osobě uvedené v písmenu a) nebo b)

Chráněnou osobou je ohrozená osoba uvedená v § 2 odst. 1 zákona o ochraně svědka, které je poskytována zvláštní ochrana a pomoc.¹⁴¹

¹³⁸ VANTUCH, Pavel. Nový zákon o ochraně svědka a dalších osob a boj s organizovaným zločinem. *Právní rozhledy*, 2001, č. 8, s. 360.

¹³⁹ VANTUCH, Pavel. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 24.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 26.

¹⁴¹ § 2 odst. 2 z. č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochrane svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně občanského soudního řádu

Zákon o ochraně svědka teda pri splnení zákonných podmienok poskytuje ochranu širokému okruhu osôb. Na rozdiel od trestního řádu poskytuje tento zákon ochranu aj osobám, ktoré podávajú vysvetlenie. Ustanovenia § 55 odst. 2 TŘ a § 209 TŘ poskytujú ochranu len svedkovi. Osoba podávajúca vysvetlenie nemá postavenie svedka, no môže jej hroziť rovnaké nebezpečenstvo ako svedkovi. Obsah podaného vysvetlenia sa zapisuje do záznamu, v ktorom sú uvedené aj identifikačné údaje svedka, čo môže túto osobu vystaviť značnému riziku. Mnohí odborníci sa preto domnievajú, že by bolo nanajvýš vhodné, aby sa pôsobnosť § 55 odst. 2 TŘ rozšírila aj na tieto osoby.¹⁴² Ale vráťme sa späť k zákonu o ochraně svědka.

Ochranu ohrozeným osobám poskytuje Policie České republiky a Vězeňská služba. K jej zajištění zákon, v ustanovení § 3 odst. 1 zákona o ochraně svědka, umožňuje použít určité opatření. Těmi jsou následující:

- a) osobní ochrana¹⁴³
- b) přestěhování chráněné osoby včetně příslušníků její domácnosti a pomoc chráněné osobě za účelem jejího sociálního začlenění v novém prostředí
- c) zastírání skutečné totožnosti chráněné osoby

Police České republiky může použít kterékoliv z nich. Vězeňská služba má k dispozici len opatření pod písmenem a) a c). Oba tieto subjekty pri výkone těchto opatření spolupracují. Povinnost spolupracovat mají podľa zákona o ochrane svedka aj orgány verejnej správy. Pomoc orgánov verejnej správy sa vyžaduje predovšetkým pri zastíraní skutočnej totožnosti chránenej osoby, kedy tieto orgány zavádzajú do informačných systémov falošné údaje súvisiace s novou identitou chránenej osoby.¹⁴⁴

O nutnosti ochrany podľa zákona o ochrane svedkov rozhoduje policia. Tá najprv prediskutuje s ohrozenou osobou jej situáciu. „Oboznámi ji se způsoby a podmínkami poskytování zvláštní ochrany a pomoci a s povinnostmi stanovenými v zákone o ochrane svědka. Poučí ji, že skutečnosti týkající se zvláštní ochrany a pomoci jsou utajovány podle zvláštního zákona.“¹⁴⁵ Ohrozená osoba musí s daným spôsobom ochrany a jeho podmienkami súhlasiť. Jej súhlas sa vyžaduje aj k nakladaniu s jej osobnými údajmi. Po obdržaní tohto súhlasu podá policia, prípadne sudca alebo štátny zástupca návrh na poskytnutie ochrany

¹⁴² VANTUCH, Pavel. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 27.

¹⁴³ Osobní ochrana spočívá v nepřetržité nebo periodické přítomnosti policistů nebo příslušníků vězeňské služby v bezprostřední blízkosti chráněné osoby, jejího obydlí, nebo v nepřetržitém či periodickém sledování chráněné osoby a prostředí, v němž se zdržuje (Tamtéž, s. 30.).

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 30.

¹⁴⁵ Tamtéž, s.32.

podľa zákona o ochrane svedka ministrovi vnútra. Ak minister tento návrh schváli poskytne sa ohrozenej osobe ochrana podľa spomínaného zákona.¹⁴⁶

Zákon počíta aj s výnimočnými situáciami, kedy je možné túto ochranu poskytnúť aj bez súhlasu vyššie uvedených osôb. Hrozí-li ohrozené osobe nebezpečí bezprostredne, policie se souhlasem policajního prezidenta, a vykonáva-li ohrozená osoba vazbu nebo trest odnětí svobody, vězeňská služba se souhlasem generálního ředitele vězeňské služby, poskytne zvláštní ochranu a pomoc ještě před tím, než ministr návrh na poskytnutí zvláštní ochrany a pomoci schválí. V těchto případech lze zvláštní ochranu a pomoc dočasně poskytovat i bez souhlasu ohrozené osoby, jestliže přechodně zhoršený zdravotný stav neumožňuje ohrozené osobě osobně souhlas dát.¹⁴⁷ Ak by sa však zdravotný stav tejto osoby nezlepšil a súhlas by nemohla dať ani dodatočne ochrana podľa zákona o ochrane svědka by sa nemohla použiť. Za maloleté osoby a osoby, ktorých spôsobilosť k právnym úkonom je obmedzená alebo sú jej zbavené, dáva súhlas zákonný zástupca, prípadne opatrovník.¹⁴⁸

Ustanovenie § 6 zákona o ochrane svědka upravuje povinnosti chránenej osoby. Tá je povinná dodržiavať podmienky poskytovania zvláštní ochrany a pomoci, řídit se pokyny příslušníků policie a příslušníků vězeňské služby, informovat bezodkladně policisty a příslušníky vězeňské služby o všech nových skutečnostech a změnách, které mohou být významné pro postup policie a vězeňské služby podle zákona o ochrane svědka.

Poskytovanie zvláštní ochrany a pomoci možno ukončiť niekoľkými spôsobmi: „

- ohrozená osoba vezme písomně zpět souhlas podle § 4 odst. 1 písm. a) zákona o ochrane svědka
- ministr na návrh policie rozhodne o ukončení zvláštní ochrany a pomoci, jestliže nebezpečí, které chráněné osobě hrozilo, pominulo
- minister na návrh policie rozhodne o ukončení zvláštní ochrany a pomoci, jestliže chráněná osoba
 - a) odmítla pomáhat podle ustanovení trestního řádu k dosažení účelu trestního řízení, v jehož souvislosti byla zvláštní ochrana a pomoc poskytována, nebo
 - b) se v době, po kterou jí je poskytována zvláštní ochrana a pomoc, dopustila jednání odůvodňujícího její trestní stíhání pro úmyslný trestný čin, nebo

¹⁴⁶ VANTUCH, Pavel. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochrane svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 32.

¹⁴⁷ § 4 odst. 3 z. č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochrane svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně občanského soudního řádu

¹⁴⁸ VANTUCH, Pavel. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochrane svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 33.

- c) neplní povinnosti chráněné osoby stanovené v § 6 zákona o ochraně svědka, anebo
- d) poruší povinnost zachovávat tajnost utajovaných skutečností¹⁴⁹

„Na řízení o ukončení zvláštní ochrany a pomoci se použijí obecné předpisy o správním řízení s výjimkou ustanovení o opravných prostředcích. Proti rozhodnutí ministra je možno podat do 15 dnů ode dne doručení u soudu opravný prostředek, který má odkladný účinek.“¹⁵⁰

4.3 Korunný svědek

„Korunní svědek je pachatel určitého trestného činu, jemuž je dán příslib beztrestnosti, či mírnějšího potrestání, pokud výpovědí přispěje k odhalování organizované kriminality.“¹⁵¹

Inštitút korunného svědka, hlavne otázka jeho zavedenia do právneho poriadku ČR, je predmetom častých, nielen odborných diskusií. Miera organizovaného zločinu rastie nielen v ČR, ale aj v ostatných krajinách. Mnoho trestných činov zostáva neobjasnených, pretože chýbajú dôkazy, chýbajú svedkovia, ktorí by „pomohli“ orgánom činným v trestnom konaní z dôkaznej núdze. Tu sa črtá význam využitia tohto inštitútu. Skúsme sa na to pozrieť očami dotyčnej osoby. Tá určite nie je nejaké neviniatko, ktoré by trápily výčitky svedomia a dobrovoľne by poskytlo svedectvo, keď z toho ľudovo povedané nič nemá.¹⁵²

Na druhej strane by tento inštitút, jeho eventuálne zavedenie do českého trestného práva znamenal významný zásah do zásad trestného konania. Zásada legality a oficiality sa tu potlačuje v prospech zásady oportunity. Tento inštitút má tak svojí zástancov, ale aj odporcov. Prvá skupina poukazuje na účinnosť tohto prostriedku v boji s organizovaným zločinom. Zdôrazňuje, že osoby podieľajúce sa na činnosti organizovanej skupiny treba správne stimulovať, pretože častokrát len ich svedectvo môže dopomôcť k objasneniu danej situácie či nájdeniu ďalších dôkazov.¹⁵³ Plukovník docent Jan Chmelík, zo Služby kriminálnej polície a vyšetrovania, sa vo svojom článku *Úvahy k agentu provokatérovi a korunnému svědkovi*, zaoberal okrem iného aj otázkou či možno dosiahnuť rovnaké účinky ako pri použití tzv.

¹⁴⁹ VANTUCH, Pavel. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb., o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*, 2001, č.9, s. 34.

¹⁵⁰ Tamtéž.

¹⁵¹ ZEZULOVÁ, Jana. Nad institutem korunního svědka: Zpráva o odborném semináři konaném dne 6. února 2003 na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, č. 1, s. 73.

¹⁵² Viz napr. : BRÁZDOVÁ, Věra. Institut korunního svědka z pohledu praxe státního zastupitelství. In: VÁLKOVÁ, Helena, STOČESOVÁ, Simona (ed). *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, s.61 – 63.

¹⁵³ KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Jacek Spyra – korunní svědek. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s. 2.

korunného svedka prostredníctvom inštitútu agenta provokatéra. „Dochází k závěru, že oproti agentovi má korunní svědek tú výhodu, že vychází ze zločineckého prostředí, které důvěrne zná. Naproti tomu policejní agent musí velmi složitě, s nasazením všech sil i života, do zločineckého prostředí teprve proniknout a získat důvěru. To zabere mnoho času. Podľa jeho názoru je korunní svědek mnohem účinnější a flexibilnější prostředek.“¹⁵⁴

Naproti tomu odporcovia poukazujú na porušenie základných zásad na ktorých je systém trestného práva v ČR postavený. Poukazujú aj na nespoľahlivosť takého svedka a otvorene pochybujú o vierohodnosti jeho výpovede. Hovoria, kto zaručí, že jeho výpoveď bude pravdivá a nebude obyčajnou pomstou či snahou vyhnúť sa väzeniu? Zdôrazňujú aj morálnu stránku veci. Pýtajú sa, či je spravodlivé, aby človek, ktorý spáchal určitý trestný čin, aj keď možno menej závažný, len tak unikol zaslúženému trestu.¹⁵⁵

Na koho stranu sa prikloniť? Každá strana má svojim spôsobom pravdu. Myslím si, že v súčasnej dobe je úprava a presadzovanie tohto inštitútu nezbytné. V prípade jej zavedenia zastávam názor, že by mali byť nastavené prísne podmienky, ktoré by zabránili, prípadne zamedzili zneužívanie tohto inštitútu. S úplnou beztrestnosťou nesúhlasím, no zníženie trestnej väzby by bolo prijateľné.

Súčasná právna úprava obsahuje určité podnetné ustanovenia, avšak táto úprava nie je pre potencionálneho svedka z oblasti organizovanej skupiny dostatočne motivujúca. V trestnom zákonníku je upravený inštitút tzv. spolupracujúceho obvineného. Osobe označenej ako spolupracujúci obvinený môže súd za určitých podmienok znížiť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby. Spolupráca s orgánmi činnými v trestnom konaní môže byť ponímaná ako poľahčujúca okolnosť podľa § 41 písm. m) TZ. A nakoniec k miere angažovanosti spolupracujúceho obvineného na objasnení zvlášť závažného zločinu spáchaného členy organizovanej skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou alebo v prospech organizovanej zločineckej skupiny môže prihliadnuť súd pri určovaní druhu a výmery trestu (§ 39 odst. 1 TZ).

Pokusov zakotviť tento inštitút do trestného poriadku bolo niekoľko. Jeden z nich sa však ujal a novelou trestného zákonníka, ktorá bude účinná dňom 1. 7 2012, sa do neho zavádzajú nasledovné ustanovenia. Do § 46 TZ sa vkladá odstavec 2, ktorý znie :

- Soud upustí od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný, který splnil všechny podmínky stanovené podle jiného právního předpisu (§ 178a odst. 2

¹⁵⁴ CHMELÍK, Jan. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika*, 2005, č. 1, s. 74.

¹⁵⁵ KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Jacek Spyra – korunní svědek. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s.2 – 3.

trestního řádu) a který podal jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny; Upustit od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný takto nelze, jestliže jím spáchaný trestný čin je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl, jestliže se podílel jako organizátor nebo návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl, jestliže jím způsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví nebo smrt nebo jsou-li dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody .”

Zmena sa dotkne i § 58 odst. 4 TZ, konkrétne veta prvá tohoto ustanovenia bude nahradená následovnou formuláciou:

- Soud sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby také pachateli označenému jako spolupracující obviněný, který splnil stanovené podmínky podle jiného právního předpisu a který podal jak v přípravném řízení, tak v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o skutečnostech, které jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny; přitom vezme v úvahu povahu trestného činu uvedeného v jeho doznání v porovnání se zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k jehož objasnění přispěl, dále význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zvláště závažném zločinu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil.

Inštitút korunného svedka bol zakotvený už v mnohých krajinách. Tento prostriedok boja proti organizovanému zločinu pozná právny poriadok USA, Talianska, SRN, Slovenskej republiky, Poľska a Maďarska.¹⁵⁶ Dúfam, že jeho prípadná úprava v českom právnom poriadku prinesie želaný účinok.

¹⁵⁶ KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Jacek Spyra – korunní svědek. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s. 2.

5 Postavenie svedka v českom a slovenskom práve

Od čias bývalej Československej republiky uplynulo už niekoľko rokov. Právne úpravy, ktoré sprvu vykazovali znaky podobnosti doznali určitých zmien. To platí aj pre oblasť trestného práva. Rada by som na tomto mieste, aspoň stručne, zhrnula niektoré odlišnosti v postavení svedka, ktoré sa behom času objavily v slovenskom práve.

Postavenie svedka je vymedzené predovšetkým v § 127 – 140 trestného poriadku (ďalej TP). Na prvom mieste, rovnako ako v trestnom ráde, je upravená všeobecná povinnosť svedčiť. Nasledujú zajišťovacie inštitúty. A tu sa vyskytuje prvá odlišnosť oproti úprave v trestnom ráde. Okrem predvolania a predvedenia medzi ne patrí aj inštitút zabezpečenia svedka. Ten podrobnejšie upravuje § 88 TP. Ide v podstate o časovo ohraničené obmedzenie osobnej slobody, ktoré môže súd uznesením nariadiť pri splnení zákonných podmienok.¹⁵⁷ Tie znejú nasledovne:

- svedok bol riadne predvolaný
- bez ospravedlnenia sa na konanie pred súdom nedostavil
- minulo sa účinkom nariadenie jeho predvedenia
- jeho prítomnosť nemožno zabezpečiť inak

Po splnení týchto podmienok nariadi súd (predseda senátu alebo samosudca) obmedzenie osobnej slobody a predvedenie svedka. Predvedenie zajišťujú príslušníci Policajného zboru alebo Vojenskej polície. Obmedzenie osobnej slobody môže trvať len čas nevyhnutne potrebný na vykonanie úkonu, najviac 72 hodín, z ktorých 24 hodín pripadá na jeho predvedenie a 48 hodín na jeho výsluch. O výsluchu sa uvedomí prokurátor a obvinený, ak má obhájcu tak len jeho. Po skončení výsluchu sa svedkovi doručí predvolanie na súdne konanie alebo sa vyžiada jeho adresa, na ktorú treba predvolanie zaslať. Ak sa svedok na konanie pred súdom opätovne nedostaví prečíta sa miesto jeho výsluchu výpoveď urobená v rámci tohto zabezpečenia svedka.¹⁵⁸

Práva a povinnosti svedka sú v oboch úpravách podobné. No i tu sa vyskytujú určité odlišnosti. Načrtnem aspoň tie najdôležitejšie z nich.

V slovenskom Trestnom poriadku sa takisto vyskytujú nasledujúce práva svedka, pričom rozdiely oproti českej úprave sú minimálne. Ide zákaz výsluchu, právo odoprieť výpoveď, možnosť nahliadnuť do písomných poznámok, právo prečítať si zápisnicu o výsluchu a žiadať o jej doplnenie alebo opravu, právo svedka pri vykonávaní procesných

¹⁵⁷ Tento inštitút možno využiť len v konaní pred súdom.

¹⁵⁸ § 88 odst. 3, 4 TP

úkonov používať svoj materinský, právo na tlmočníka a prekladateľa, právo na poučenie o určitých skutočnostiach, právo na svedočné. U posledne spomínaného možno vybadať určitý rozdiel oproti úprave v českom trestnom ráde, svedok musí svoj nárok nielen uplatniť do 3 dní od svojho výsluchu, ale musí svoj nárok aj vyčíslit'. Ak ho nevyčíslil do pätnástich dní stráca nárok na svedočné.¹⁵⁹

Určité rozdiely v oboch právnych úpravách možno vybadať u práva na informácie o prepustení a úteku obvineného. Pokiaľ ide o okruh oznamovaných informácií česká úprava je širšia. Svedkovi sa oznamuje aj prepustenie alebo útek odsúdeného z ochranného liečenia a zabezpečovacej detencie. Informácie sa však podľa trestného rádu podávajú len na základe žiadosti svedka. Slovenská úprava umožňuje podať tieto informácie aj z vlastnej iniciatívy orgánu činného v trestnom konaní.¹⁶⁰

Ustanovenie § 134 TP upravuje možnosť, právo svedka byť vypočutý pomocou technických zariadení určených na prenos zvuku a obrazu. Ide o prípady kedy sa svedok nemôže, prípadne nechce dostaviť na výsluch z určitých dôvodov. Je vecou úvahy orgánov činných v trestnom konaní či tento postup využijú. Ide o tieto prípady:

- svedok sa nemôže dostaviť pre svoj vek, chorobu, telesnú alebo duševnú poruchu, alebo z iných vážnych dôvodov
- svedok sa nemôže dostaviť pre svoj pobyt v cudzine, ale je ochotný vypovedať a príslušný orgán cudzieho štátu mu poskytne potrebnú právnu pomoc
- výsluch ohrozeného alebo chráneného svedka

Toľko, pokiaľ ide o práva svedka. Povinnosti podľa trestného poriadku sú rovnaké ako v trestnom ráde. Podstatné rozdiely medzi nimi nie sú. Možno spomenúť len jednu maličkosť. Trestný poriadok upravuje navyše aj povinnosť poskytnúť hlasovú vzorku, v prípade potreby identifikovať nejaký hlas.

Pre výsluch svedka platia obdobné pravidlá ako v českom trestnom procese. Určitý rozdiel oproti úprave v trestnom ráde možno spatriť v podrobnejšej zákonnej úprave otázok, ktoré možno klásť vypočúvanému. Platí nasledovné. Otázky sa musia klásť ohľaduplne a zrozumiteľne. Sú zakázané otázky, v ktorých je obsiahnuté ako na otázku odpovedať, otázky klamlivé a otázky, ktoré by obsahovali skutočnosti, ktoré sa majú zistiť až z jeho výpovede. Otázky nesmú neodôvodnene zasahovať do súkromia vypočúvaného, obzvlášť ak

¹⁵⁹ § 140 odst. 1 TP

¹⁶⁰ § 139 odst. 1 TP

ide o svedka chorého alebo poškodeného trestným činom proti ľudskej dôstojnosti. Prejdime k ochrane svedka.¹⁶¹

Ochranu svedka upravuje trestný poriadok najmä v ustanovení § 136. Svedok má možnosť pri splnení zákonných podmienok utajiť nielen údaje o svojej osobe, ale aj svoje bydlisko. Svedok môže miesto svojho skutočného bydliska, uviesť adresu svojho pracoviska alebo inú adresu pre doručovanie predvolania. Takýto postup je možný vtedy, ak existuje dôvodná obava, že svedkovi alebo osobe jemu blízkej hrozí v prípade uvedenia bydliska ohrozenie a obdrží súhlas. V prípravnom konaní ho dáva prokurátor, v konaní pred súdom predseda senátu. Dôvodná obava o život, zdravie, telesnú integritu svedka alebo osoby jemu blízkej v spojení so súhlasom vyššie uvedených subjektov dáva svedkovi možnosť neuvádzať údaje o svojej osobe. Materiály, ktoré umožňujú zistenie totožnosti svedka, sa ukladajú na prokuratúre a v konaní pred súdom u predsedu senátu. Ak ohrozenie pominie založia sa do spisu. I v tomto prípade sa však overuje dôveryhodnosť svedka a kladú sa otázky o jeho vzťahu k obvinenému alebo poškodenému. Podobne ako v trestnom ráde i tu zákon ukladá orgánu činnému v trestnom konaní a súdu¹⁶² povinnosť podniknúť potrebné opatrenia na ochranu utajovaného svedka.

V boji s organizovaným zločinom zohráva dôležitú úlohu inštitút tzv. korunného svedka (spolupracujúceho obvineného). Status tzv. korunného svedka získa obvinený, ktorý spĺňa nasledovné podmienky:¹⁶³

- sa významne podieľal na objasnení korupcie, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny, trestného činu založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny alebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou, alebo na zistení alebo usvedčení páchatel'a tohto trestného činu
- záujem spoločnosti na objasnení týchto trestných činov prevyšuje záujem na trestnom stíhaní obvineného
- daná osoba nesmie byť organizátorom, návodcom alebo objednávateľom predmetného trestného činu

Spolupracujúcemu obvinenému sú poskytované určité výhody v podobe beztrestnosti, prípadne znížení trestnej sadzby, na ktoré by inak nemal nárok. Možné sú tieto postupy:

- dočasné odloženie vznesenia obvinenia (§ 205 TP)

¹⁶¹ § 132 odst. 2 TP

¹⁶² Podľa § 10 odst 1 TP sú orgánom činným v trestnom konaní prokurátor a policajt.

¹⁶³ § 218 odst. 1 TP

- prerušenie trestného stíhania (§ 228 odst. 3 TP)
- zastavenie trestného stíhania (§ 215 odst. 3 TP)
- podmiennečné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (§ 218 TP)

Okrem úpravy v Trestnom poriadku je ochrana svedkovi poskytovaná aj podľa zvláštneho zákona, ktorým je z. č. 256/1998 Sb, o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej zákon o ochrane svedka). Tento zákon rozoberiem trochu podrobnejšie.

Prvým markantným rozdielom oproti českému zákonu o ochrane svedka je okruh ohrozených, chránených osôb. Ohrozeným svedkom sa podľa § 2 odst. 1 zákona o ochrane svedka rozumie osoba, ktorá v trestnom konaní vypovedala ako svedok a výpoveďou, prípadne ďalšími skutočnosťami poskytne dôkaz o páchatelovi alebo o okolnostiach najzávažnejšej, najmä organizovanej formy trestnej činnosti a v súvislosti so svedeckou výpoveďou a poskytnutím údajov o svojej osobe je tu dôvodná obava z ohrozenia života alebo zdravia, ak bol útvaru Policajného zboru, ktorý zabezpečuje úlohy podľa tohto zákona, doručený písomný návrh na jej zaradenie do programu ochrany svedka, a ak to okolnosti vyžadujú, aj písomný návrh na vykonávanie neodkladných opatrení. Za ohrozeného svedka sa považuje aj osoba danému svedkovi blízka. Ohrozená osoba sa stáva chráneným svedkom zaradením do programu ochrany svedkov. Tým je podľa § 2 odst. 6 zákona o ochrane svedkov, súbor úkonov a opatrení vykonávaných útvarom za pomoci štátnych orgánov, obcí, právnických a fyzických osôb za účelom poskytnutia ochrany a pomoci chránenému svedkovi, z dôvodu hroziaceho nebezpečenstva počas trestného konania a trvania dôvodov poskytovania ochrany a pomoci. „Písomný návrh na zaradenie do tohto programu vypracuje v prípravnom konaní vyšetrovateľ alebo prokurátor, v konaní pred súdom sudca.“¹⁶⁴

V definícii pojmu ohrozený svedok sa spomínajú aj neodkladné opatrenia. Tými sa rozumie súbor úkonov a opatrení vykonávaných útvarom na poskytnutie ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi z dôvodu bezprostredne hroziaceho nebezpečenstva počas trestného konania.¹⁶⁵ Ide o určité provizorné riešenie, kým bude svedok zaradený do programu na ochranu svedka. V tom okamžiku ich výkon končí. Zákon upravuje aj ďalšie dôvody pre

¹⁶⁴ PERHÁCS, Zoltán. Vykonávanie programu ochrany svedka v Slovenskej republike. *Kriminalistika*, 2004, č. 4, s. 306.

¹⁶⁵ § 2 odst. 5 z. č. 256/1998 Z.z., o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov

ukončenie ich výkonu. Obsahom neodkladných opatrení je fyzická ochrana, ochrana obydlia a prechodné premiestnenie svedka.¹⁶⁶

Ochranu podľa tohto zákona zabezpečuje útvar Policajného zboru, v špeciálnych prípadoch Zbor väzenskej a justičnej stráže. Aby však tieto útvary mohli túto ochranu a pomoc poskytovať musí byť vyššie spomenutý písomný návrh schválený komisiou. Komisia sa skladá z predsedu a štyroch členov. Pokiaľ ide o menovanie a odvolávanie členov postup je nasledovný. Predsedu a jedného člena menuje z príslušníkov Policajného zboru Minister vnútra. Minister spravodlivosti menuje i odvoláva dvoch členov z podriadených zamestnancov. Jedného člena menuje, odvoláva generálny prokurátor.¹⁶⁷

Po schválení tohto návrhu musí byť medzi policajným útvarom a svedkom uzavrená tzv. ochranná dohoda. V nej sa tieto strany dohodnú na podmienkach poskytovanej ochrany. Závazne sa určia ich práva a povinnosti. Povinnosti svedka zákon vymenúva v § 7 zákona o ochrane svedka. Rozsah pomoci závisí od konkrétneho prípadu, s prihliadnutím na finančné, materiálne a technické možnosti útvaru. Strany môžu od tejto dohody odstúpiť za určitých podmienok. U chráneného svedka sa vyžaduje písomná žiadosť, ktorá sa doručuje policajnému útvaru. Prísnejšie sú podmienky u policajného útvaru, ktorý môže odstúpiť od dohody v prípade, že chránený svedok odmieta vypovedať, poruší ustanovenia ochrannej dohody alebo po jej uzavrení spácha úmyselný trestný čin. Tento postup je možný len v prípade, že toto odstúpenie schváli Komisia.¹⁶⁸

Okrem ukončenia poskytovania ochrany podľa zákona o ochrane svedkov je možné aj jej prerušenie. Jednanie sa preruší ak je chránený svedok je nezvestný a uplynula lehota šiestich mesiacov od vyhlásenia pátrania po jeho osobe alebo trpí dočasnou duševnou poruchou, ktorá má za následok porušenie ustanovení ochrannej dohody a ich ďalšie plnenie nemožno zabezpečiť inak. Ak tieto dôvody pominú policajný útvar program obnoví.¹⁶⁹

Okrem vyššie uvedených dôvodov program ochrany svedkov zaniká v prípade, že chránený svedok zomrie alebo trpí trvalou duševnou chorobou, ktorá vylučuje plnenie ustanovení dohody a ich plnenie nemožno zaistiť inak.

¹⁶⁶ PERHÁCS, Zoltán. Vykonávanie program ochrany svedka v Slovenskej republike. *Kriminalistika*, 2004, č. 4, s. 306.

¹⁶⁷ § 4 odst. 2 z. č. 256/1998 Z. z., o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov

¹⁶⁸ PERHÁCS, Zoltán. Vykonávanie programu ochrany svedka v Slovenskej republike. *Kriminalistika*, 2004, č. 4, s. 315.

¹⁶⁹ § 17, § 18 z. č. 256/1998 Z. z., o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Záver

Svedok a jeho výpoveď budú mať vždy svoje miesto v trestnom konaní, predovšetkým v jednaní pred súdom. Svedecká výpoveď je nenahraditeľným článkom dokazovania i dnes v dobe vyspelých technológií. Mnoho už vieme, mnohé poznáme no stále je potrebná svedkova výpoveď. Napriek moderným metódam vyšetrovateľov sa často nedarí nájsť dôkazy trestnej činnosti a výpoveď svedka je často takzvanou poslednou slamkou pre orgán činný v trestnom konaní, ktorý je v dôkaznej núdzi. Preto je kvalitná úprava postavenia svedka, prípadne jej zmeny reagujúce na aktuálnu situáciu, nevyhnutná.

Vo svojej práci som sa snažila podať ucelený obraz o postavení svedka v trestnom konaní. Vymedzila som pojem svedka, venovala som sa otázke dôveryhodnosti jeho výpovede, i problematike svedeckej spôsobilosti. Snažila som sa rozobrať a čo najpodrobnejšie priblížiť jednotlivé práva a povinnosti svedka. Pozornosť som venovala aj problematike výsluchu svedka. Rozobrala som hlavné osobitosti výsluchu, zaoberala som sa možnosťou prečítania zápisnice o skoršej výpovedi svedka.

V štvrtej kapitole som sa venovala ochrane svedka. Prebrala som všetky prostriedky jeho ochrany od institutu utajeného svedka po ochranu poskytovanú zákonom o ochrane svedka. Svojou troškou som prispela do diskusie o zavedení alebo nezavedení institutu korunného svedka. Ochrana svedka v českom trestnom práve je kvalitná, no ako každý ľudský výtvor pripúšťa možnosť efektívnych zmien. Krokom vpred určite bude zavedenie institutu korunného svedka. Vhodným sa mi javí aj zavedenie možnosti orgánu činného v trestnom konaní informovať svedka o prepustení alebo úteku obvineného aj bez jeho žiadosti, z vlastnej iniciatívy. Svedok totiž napriek poučeniu často podceňuje nebezpečenstvo, ktoré mu zo strany obvineného môže hroziť. Slabinou tejto úpravy sú aj lehoty pre oznámenie danej informácie svedkovi. Životne dôležitá informácia môže prísť niekedy neskoro.

Prácu som zakončila komparáciou českej a slovenskej úpravy postavenia a ochrany svedka. Obe krajiny majú doteraz k sebe blízko, preto sa mi zaradenie tejto kapitoly javilo nanajvýš vhodným.

Dúfam, že moja práca splnila svoj cieľ a je podnetným príspevkom k neustále prebiehajúcej diskusii o postavení a ochrane svedka v českom trestnom práve.

Zoznam použitých zdrojov

Knižné zdroje:

- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. Praha: Leges, 2011, 816 s.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, 2009. 1216 s.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád: Komentář I. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 1501 s.
- MUSIL, Jan, KRATOCHVÍL, Vladimír, ŠÁMAL, Pavel a kol. *Kurs trestního práva: Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 1211 s.
- CÍSAŘOVA, Dagmar a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde, 2006, 824 s.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s.
- NETÍK, Karel, NETÍKOVÁ, Daria, HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1997. 140 s.
- MARINI, Michael. *Utajený svědek a zvláštní ochrana svědka*. Praha: Linde, 2008. 134 s.
- PÚRY, František. Několik poznámek k institutu tzv. korunního svědka v českém trestním právu. In: VÁLKOVÁ, Helena, STOČESOVÁ, Simona (ed). *Nad institutem korunního svědka*. Plzeň: ZČU v Plzni, 2003, 13 – 16

Články v odborných časopisech

- KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Věrohodnost výpovědí nedospělých a mladistvých osob v trestním řízení. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 10, s. 20 – 22.
- POLÁK, Pravoslav. Vztahuje se prolomení mlčenlivosti postupem dle § 8 odst. 5 TrŘ i na výsledky svědka, u něhož jsou dány podmínky zákazu výslechu dle § 99 odst. 2 TrŘ?. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 4, s. 98 – 102.
- PIPEK, Jiří. Rozsah práva svědka odmítnout výpověď podle § 100 odstavec 1 trestního řádu. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 4, s. 51 - 63
- VANTUCH, Pavel. K oprávnění svědka odepřít výpověď dle § 100 odst. 2 TrŘ. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 10, s. 38 – 52.

- PIPEK, Jiří. K oprávnění svědka odepřít výpověď podle § 100 odstavec 2 trestního řádu. *Bulletin advokacie*, 2002, č. 2, s. 40 – 45.
- VANTUCH, Pavel. K informování poškozených a svědků trestného činu o odsouzeném (obviněném). *Trestněprávní revue*, 2005, č. 1, s. 14 – 18.
- VANTUCH, Pavel. K právu svědka na přítomnost advokáta při svém výslechu ve světle nálezu Ústavního soudu II. ÚS 386/04. *Bulletin advokacie*, 2005, č. 5, s. 19 – 25.
- VANTUCH, Pavel. Ústavní soud vyloučil možnost účasti advokáta při výslechu svědka. *Trestní právo*, 2002, roč. 7, č. 3, s. 15 – 20.
- KUČERA, Pavel, PTÁČEK, Michal. Poskytování právní pomoci při výslechu svědka. *Trestní právo*, 2007, č. 12, s. 3 – 5.
- VANTUCH, Pavel. Kdy lze provádět výslechy svědků ve standardním vyšetřování dle § 164 – 167 TR. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 9, s. 255 – 259.
- RŮŽIČKA, Miroslav, SZKANDEROVÁ, Marcela. Několik poznámek k výslechům svědků v přípravném řízení z pohledu policejního orgánu a státního zástupce. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 10, s. 290 – 293.
- DRAŠTÍK, Antonín. K výslechu svědka „mimo hlavní líčení“. *Soudní rozhledy*, 2001, roč. 7, č. 1, s. 1 – 4.
- POLCAR, Miroslav, NESVADBA, Vladimír. Neodkladné a neopakovatelné úkony. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 1, s. 9 – 17.
- SOTOLÁŘ, Alexander, PŮRY, František. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. *Trestněprávní revue*, 2003, roč. 2, č. 2, s. 37 – 47.
- VANTUCH, Pavel. Nový zákon o ochraně svědka a dalších osob a boj s organizovaným zločinem. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 8, s. 359 – 366.
- VANTUCH, Pavel. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? *Bulletin advokacie*, 2001, č. 9, s. 23 – 39.
- KUČERA, Pavel, RICHTER, Milan. Jacek Spyra – korunní svědek. *Trestní právo*, 2005, č. 12, s. 2 – 3.
- ZEZULOVÁ, Jana. Nad institutem korunního svědka: Zpráva o odborném semináři konaném dne 6. února 2003 na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, č. 1, s. 73 – 76.
- CHMELÍK, Jan. Úvahy k agentu provokatérovi a korunnímu svědkovi. *Kriminalistika*, 2005, č. 1, s. 69 – 75.

- ČENTÉŠ, Jozef. Právna úprava ochrany svedka v Slovenskej republike. *Trestní právo*, 1999, č. 12, s. 16 – 19.
- PERHÁCS, Zoltán. Vykonávanie programu ochrany svedka v Slovenskej republike. *Kriminalistika*, 2004, č. 4, s. 303 – 320.

Právne predpisy :

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, v znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů, v znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, v znění pozdějších předpisů
- vyhláška Ministerstva spravedlivosti ČR č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
- Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 300/2005 Z. z., Trestný zákon, v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 256/1998 Z. Z., o ochrane svedka a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov

Judikatura

- náleží Ústavního soudu ze dne 5. 6. 1996, sp. zn. II. ÚS 98/95
- náleží Ústavního soudu ze dne 20. 10. 2004, sp. zn. II. ÚS 386/04
- usnesení Ústavního soudu ze dne 22. 2. 2000, sp. zn. II. ÚS 174/98
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 7 2007, sp. zn. 5 Tdo 792/2007
- rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 6 1995, sp. zn. 7 To 42/95

- B 3/1976 – 30 – II. Sb. rozh. tr.
- R 45/78 Sb. rozh. tr.
- R 11/94 – I. Sb. rozh. tr.
- R 3/90 Sb. rozh. tr.
- R 13/95 Sb. rozh. tr.
- R 18/1999 Sb. rozh. tr.
- R 28/1994 Sb. rozh. tr.
- R 28/1981 Sb. rozh. tr.
- R 15/1978 Sb. rozh. tr.
- R 5/1995 Sb. rozh. tr.
- R 53/1977 Sb. rozh. tr.
- R III/67 Sb. rozh. tr.
- R 17/1981 Sb. rozh. tr.
- R 19/1997 Sb. rozh. tr.
- R 9/1985 Sb. rozh. tr.
- R 11/1987 – V. Sb. rozh. tr.

Internetové zdroje:

www.psp.cz

Zhrnutie

Témou mojej práce je Postavenie svedka v trestnom konaní. Ako ukazuje prax svedok je nenahraditeľnou osobou. Jeho svedectvo je často jediným dôkazom, ktorý páchatel'a priamo usvedčuje zo spáchania trestného činu. Svedok svojou výpoveďou podstatne ovplyvňuje konečné rozhodnutie súdu.

Vo svojej práci som sa snažila podať komplexný obraz postavenia svedka a možností jeho ochrany. Rozobrala som súčasnú právnu úpravu a porovnávala som českú a slovenskú úpravu v tejto oblasti. Dúfam, že moja práca splnila svoj cieľ stanovený v úvode tejto práce.

Práca pozostáva z piatich kapitol. Na začiatku sa venovala pojmu svedok, otázkam dôveryhodnosti svedkovej výpovede a svedeckej spôsobilosti. Pokračovala som rozborom práv a povinností svedka. Spomeniem aspoň niektoré z nich. Z práv ide napríklad o: zákaz výsluchu, právo na odoprenie výpovede, právo na informáciu o prepustení a úteku obvineného, právo svedka na právnu pomoc, nárok na svedočné. U povinností: povinnosť svedčiť, povinnosť vypovedať pravdu a nič nezamlčovať, povinnosť podrobiť sa vyšetreniu duševného stavu či strpieť prehliadku tela.

Ďalšia kapitola sa zaoberá výsluchom svedka. Sústredila som sa tam na osobitosti výsluchu, jeho základné pravidlá. Zvláštna podkapitola sa zaoberá výsluchom osôb mladších ako pätnásť rokov. Kapitulu uzatvára problematika čítania zápisnice o skoršej výpovedi svedka.

Ďalej som podrobne rozobrala ochranu svedka. Kapitola obsahuje inštitút utajeného svedka a zvláštnu ochranu a pomoc svedka podľa zákona o ochrane svedka. Venujem sa tu aj problematike korunného svedka.

Prácu zakončuje komparácia českej a slovenskej úpravy postavenia a ochrany svedka. Obe úpravy majú mnoho spoločného, no sú tu aj podstatné rozdiely. Inšpiráciou pre českú úpravu môže byť napríklad inštitút zabezpečenia svedka, inštitút korunného svedka, čiastočne aj úprava poskytovania informácii o prepustení a úteku obvineného. V niektorých veciach je česká úprava širšia. Napríklad český zákon o ochrane svedka poskytuje ochranu väčšiemu okruhu osôb ako slovenský zákon. Okrem iného aj osobám podávajúcim vysvetlenie. Takisto okruh poskytovaných informácii pokiaľ ide o obvineného je širší.

Pri písaní mojej diplomovej práce som pracovala s právnymi predpismi, judikátmi, knižnými zdrojmi a odbornými článkami.

Summary

Theme of my thesis is The position of witness in a criminal proceeding. As shows the praxis a witness is an uncoverable person. His testimony is frequently a single piece of evidence which perpetrator's guilty directly proved. The witness's statement influences the final decision of a court considerably.

In my thesis I tried to give a complex picture of the witness's position and possibilities of his protection. I analysed present legislation and compared czech and slovak legal form in this area. I hope that my work fulfilled her purpose.

The thesis consist of five chapters. In the beginning I devoted to term of the witness, to questions of veracity of witness's testimony and ability to be a witness. I continued by analysis of the witness's rights and duties. I mention some of them. From rights for example: prohibiton against interrogation, right to refuse a testimony, right to information about release or prison break of condemned, right to legal aid, rigt to witness fee . From duties: duty to testify, duty to tell the truth, duty to undergo a medical examination of his mental state or personal search.

Next chapter deal with the witness's interrogation. I concentrated there on peculiarities of interrogation , his basic rules. Special subhead deal with the interrogation of persons under fifteen years. The thesis closed problem of reading minutes about the earlier witness statement.

Onwards I analysed in details protection of witness. Chapter contains regulation of institute of secret witness and special protection and aid according to special law about protection of witness. I devoted there the problem of principal witness.

The thesis finished by comparison of czech and slovak legislation of position and protection of witness. Both legislations have a lot of common, but basic differencies too. Inspiration for czech legislation may be for example the institute of the witness's security, institute of principal witness, partially regulation of right to information about release or prison break of condemned. In some things the czech legislation is wider. For example the czech law about protection of witness provide protection to bigger circle of persons than the slovak law. For example protect a person which giving an explanation. Just as a circle of provided informations about condemned is wider.

During writing my thesis I worked with legislations, opinions of court, book's sources and professional articles.

Kľúčové slová

- svedok
- vierohodnosť svedkovej výpovede
- spôsobilosť byť svedkom v trestnom konaní
- práva a povinnosti svedka
- výpoveď svedka
- výsluch
- ochrana svedka
- utajený svedok
- korunný svedok

Keywords

- witness
- veracity of witness's testimony
- ability to be a witness in the criminal proceeding
- witness's rights and duties
- witness's statement
- interrogation
- protection of witness
- secret witness
- principal witness